

Stichting
Pensioenfonds
Rockwool

Stichting Pensioenfonds Rockwool
Industrieweg 15, 6045 JG Roermond
Postbus 1160, 6040 KD Roermond
Telefoon: 0475 - 35 35 35

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41066094

Verslag over het boekjaar
1-1-2016 t/m 31-12-2016

Inhoud

	Pagina
Voorwoord 2016	5
Bestuur en organisatie	7
Meerjarenoverzicht	9
Bestuursverslag boekjaar 2016	
1. Algemeen	11
2. Organisatie van het fonds	11
3. Bestuursaangelegenheden	14
4. Financiële positie van het fonds	19
5. Nieuw Financieel Toetsingskader vanaf 1 januari 2015	21
6. Pensioenen	22
7. Beleggingen	23
8. Risico- en beheersingsbeleid	27
9. Samenvatting actuariael verslag	31
10. Vooruitblik	33
Verslag van de compliance officer	35
Verslag van de Raad van Toezicht	
Reactie van het bestuur	40
Verslag van Verantwoordingsorgaan	
Reactie van het Bestuur	44
Jaarrekening	
Balans per 31 december	46
Staat van baten en lasten	48
Kasstroomoverzicht	50
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	51
Toelichting op de balans per 31 december	57
Gebeurtenissen na balansdatum	62
Toelichting op de staat van baten en lasten	63
Resultaatbestemming (x € 1.000)	67
Risicoparaagraaf	68

Pagina**Overige gegevens**

Financiering	79
Herverzekering	79
Actuariële verklaring	80
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	82

Bijlage

Begrippenlijst	85
----------------	----

Voorwoord 2016

Voor u ligt het jaarverslag van Stichting Pensioenfonds Rockwool. In dit jaarverslag legt het bestuur van het pensioenfonds verantwoording af voor het gevoerde beleid in 2016 en de belangrijkste ontwikkelingen die in 2016 hebben plaatsgevonden. Daarnaast kijkt het bestuur al vooruit naar 2017. Opnieuw is er een beknopt verslag samengesteld, nu met de samenvattende gegevens over 2016.

Financieel

Ondanks de verdere daling van de beleidsdekkingsgraad naar 95,8% (2015: 102,9%) is er geen korting nodig in 2017. Door de rentestijging en de goede beleggingsresultaten met name op het einde van 2016 is een mogelijke korting voorkomen. De actuele dekkingsgraad bedraagt 97,9% (2015: 101,4%). Er is daarom nog steeds sprake van een dekkingstekort. Het bestuur verwacht dat indexering van pensioenaanspraken in de komende jaren nog niet of nauwelijks mogelijk is. De financiële situatie is zelfs zo dat nieuwe kortingen in de nabije toekomst nog steeds mogelijk zijn.

Terugblik op 2016

In het voorwoord van 2015 hebben wij als vooruitblik de thema's toekomstbestendigheid van het fonds, integraal risicomanagement en het aanpassen van het communicatiebeleid genoemd. Deze grote en belangrijke thema's zijn opgepakt in 2016 en worden afgerond in 2017. Het aangepaste communicatiebeleid wordt zichtbaar vanaf medio 2017 met een volledig vernieuwde website van het pensioenfonds. Met integraal risicomanagement is in 2016 een start gemaakt. De verdere aanpak en volledige invoering door het bestuur volgt in 2017. Inmiddels is ook het thema toekomstbestendigheid opgepakt en dit loopt verder vanaf 2017. Naar aanleiding van de door het Actuarieel Genootschap vastgestelde nieuwe prognosetafels heeft het bestuur Willis Towers Watson verzocht fondsspecifieke ervaringscijfers op te stellen.

Naast de eerder genoemde thema's heeft er een zelfevaluatie plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze zelfevaluatie heeft het bestuur besloten tot aanpassing van het bestuursmodel. Het nieuwe model gaat nog steeds uit van een paritair samengesteld bestuur en bestaat voortaan uit 4 leden, 2 op voordracht van de werkgever, 1 op voordracht van de werknemers en 1 op voordracht van de gepensioneerden. Invulling van de bestuurszetels vindt voornamelijk plaats door externen, waardoor de professionaliteit en effectiviteit van het bestuur toeneemt.

Al deze thema's hebben een groot beslag gelegd op de beschikbare capaciteit van bestuur en bestuursbureau. Dit betekent dat doelbewust deze thema's prioriteit hebben gekregen, waardoor er voor een aantal andere zaken minder aandacht was.

De positief kritische houding van zowel de Raad van Toezicht als het Verantwoordingsorgaan heeft bijgedragen aan de voortgang op de benoemde hoofdthema's.

Vooruitblik 2017

De ontwikkelingen op de financiële markten blijven belangrijk voor het pensioenfonds. De beleggingsportefeuille wordt in de loop van 2017 geherstructureerd, mede aan de hand van de door het bestuur opgestelde beleggingsovertuigingen. Een ALM studie maakt onderdeel uit van de nieuwe financiële opzet van het fonds.

Naast de verdere uitwerking en implementatie van deze en de eerder genoemde hoofdthema's wordt 2017 opnieuw een uitdagend jaar voor het bestuur in de nieuwe samenstelling, waaronder een nieuwe voorzitter.

Bestuur en organisatie

Bestuurssamenstelling

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Vertegen- woordiging</i>	<i>Lid sinds</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. E. Capitain (1957)	Extern Voorzitter	Werkgever	01-01-2011	01-01-2017
Dhr. P. Boonen (1957)	Secretaris	Werkgever	20-12-2000	01-01-2020
Dhr. J. Ruijters (1964)	Lid	Werkgever	26-11-1997	01-01-2018
Dhr. J. van der Meulen (1964)	Lid	Werknemer	29-09-2014	01-01-2017
Dhr. J. Ramakers (1954)	Lid	Werknemer	01-01-1999	01-01-2018
Dhr. G. Monsieur (1950)	Lid	Gepensioneerden	12-12-2016	01-01-2020

Raad van Toezicht

Mevr. E. Schols (1948)	Voorzitter		01-07-2014	01-07-2020
Dhr. R. Sijsenaar (1968)	Lid		01-07-2014	01-07-2017
Dhr. H. de Valck (1963)	Lid		01-07-2014	01-07-2018

Verantwoordingsorgaan

Dhr. M. Husson (1965)	Voorzitter	werkgever	10-12-2015	01-07-2018
Mevr. D. Geenen (1973)	Lid	werknemer	01-07-2013	01-07-2019
Dhr. J. Kocken (1948)	Lid	gepensioneerden	01-07-2013	01-07-2017
Dhr. E. Sprenger (1958)	Lid	werknemer	01-07-2016	01-07-2018

Organisatie

Administrateur	AZL N.V., Heerlen middels contract met Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V., Rotterdam
Vermogensbeheerder	Nationale-Nederlanden Investment Partners (NNIP), Den Haag EY Montesquieu B.V., Maastricht Kas Bank N.V., Amsterdam
Certificerend actuaris	EY Actuarissen, Amsterdam
Adviserend actuaris	Willis Towers Watson, Amstelveen
Accountant	PriceWaterhouseCoopers Accountants N.V., Rotterdam
Adviseur beleggingscommissie	EY Montesquieu B.V., Maastricht

Meerjarenoverzicht

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantallen					
Deelnemers	1.137	1.157	1.171	1.174	1.239
Gewezen deelnemers	918	914	919 ¹⁾	1.116	1.103
Pensioengerechtigden	843	817	783	720	665
Totaal aantal verzekerden	2.898	2.888	2.873	3.010	3.007
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen					
Belegd vermogen	333.022	311.299	303.300	240.185	237.273
Beleggingsopbrengsten	22.864	5.313	58.848	5.759	20.092
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	348.826	311.284	287.353	232.302	236.986
Voorziening arbeidsongeschiktheid	1.182	1.112	–	–	–
Reserves					
Algemene reserve	-7.487	4.280	21.461	14.272	125
Premiebijdragen	10.623	10.455	10.832	10.284	10.141
Pensioenuitkeringen	5.951	5.680	5.868	5.540	5.918
Beschikbaar vermogen voor risico pensioenfonds	342.521	316.676	308.814	246.574	237.111
Rendement o.b.v. total return	7,2%	1,8%	24,2%	1,9%	9,5%

1) De afname ten opzichte van 2013 wordt met name veroorzaakt door het aantal afkopen in 2014 ad. 144.

	2016	2015	2014	2013	2012
Dekkingsgraad FTK ¹⁾	97,9%	101,4%	107,5%	106,1%	100,1% ²⁾
Beleidsdekkingsgraad ³⁾	95,8%	102,9%	107,8% ⁴⁾	–	–
Vereiste dekkingsgraad (feitelijk)	115,3%	118,3%	112,7%	113,3%	111,2%
Vereiste dekkingsgraad (strategisch)	115,0%	117,2%	112,8%	112,7%	112,0%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,3%	104,5%

1) Dekkingsgraad berekend op basis van rentetermijnstructuur ultimo jaar. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.

2) Inclusief de toegepaste korting van 7% per 1 april 2013 op de opgebouwde rechten en uitkeringen.

3) De beleidsdekkingsgraad wordt vanaf 1-1-2015 berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde.

4) Deze is teruggerekend per 31 december 2014.

Bestuursverslag boekjaar 2016

1. Algemeen

Inleiding

Stichting Pensioenfonds Rockwool is een ondernemingspensioenfonds. Door het pensioenfonds wordt de pensioenregeling uitgevoerd van ROCKWOOL B.V. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is statutair gevestigd te Roermond. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41066094 en is opgericht op 18 februari 1977. Gedurende het jaar was het fonds aangesloten bij de Pensioenfederatie. Overeenkomstig artikel 12 van de statuten wordt hierbij verslag uitgebracht over boekjaar 2016.

De aan De Nederlandsche Bank (DNB) gerapporteerde dekkingsgraad per 31 december 2016 bedraagt 97,9% (2015: 101,4%). De beleidsdekkingsgraad bedraagt per 31 december 2016 95,8% (2015: 102,9%). Het beleggingsresultaat over 2016 kwam uit op 7,2% (inclusief overlay). Het belegd vermogen (inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen) nam toe van € 317,955 miljoen tot € 343,497 miljoen.

Doelstellingen

Het fonds heeft als doel:

- Uitvoering geven aan de pensioenregeling van ROCKWOOL B.V.
- Het verstrekken van pensioenuitkeringen in verband met ouderdom, overlijden en/of arbeidsongeschiktheid aan de (gewezen) deelnemers of hun nabestaanden (partner en kinderen), een en ander volgens de bepalingen van het voor de desbetreffende (gewezen) deelnemer geldende pensioenreglement.
- Het zo veel mogelijk waarborgen van de opbouw van de pensioenaanspraken overeenkomstig de in het pensioenreglement vastgelegde bepalingen.
- Het minimaliseren van de kansen op onderdekking en reservetekort.
- Het, met inachtneming van de voorgaande doelstellingen, maximaliseren van het beleggingsrendement om de nagestreefde toeslagen te realiseren.
- Zodanig te communiceren met de (gewezen) deelnemers dat zij weten waar ze aan toe zijn en welk pensioen ze kunnen verwachten.

Het bestuur is van mening dat niet alle gestelde doelen voor 2016 zijn behaald. Per 31 december 2016 verkeert het fonds in onderdekking en is er een reservetekort. Er heeft geen toeslagverlening plaatsgevonden.

2. Organisatie van het fonds

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit zes bestuurders. De externe voorzitter is op voordracht van de werkgever benoemd, twee bestuurders komen voort uit werkgeversgeleding, twee bestuurders uit werknemersgeleding en een bestuurder is gekozen vanuit de geleding gepensioneerden.

Alleen de bestuurder vanuit de geleding gepensioneerden ontvangt van het fonds een bezoldiging. De zittingsduur van de bestuursleden is vier jaar; na een positieve evaluatie van het functioneren van een bestuurslid kan een herbenoeming plaatsvinden.

Raad van Toezicht

De wettelijke taak van de Raad van Toezicht is toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De Raad is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Voorts staat de Raad van Toezicht het bestuur met raad terzijde.

De Raad geeft onder meer goedkeuring aan de besluiten van het bestuur inzake:

- Het jaarverslag en de jaarrekening
- De profielschets van de bestuurders
- Het beleid inzake de beloningen

Het bestuur van een fonds legt de benoeming van een kandidaat bestuurder voor aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht kan de benoeming van deze kandidaat bestuurder beletten indien deze niet voldoet aan de profielschets. De Raad kan de bestuurders van het fonds schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan werkt volgens het door het bestuur goedgekeurde reglement. Het verslag van het Verantwoordingsorgaan is elders in dit jaarverslag opgenomen. Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de Raad van Toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Het Verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht inzake onder meer de vorm en inrichting van het toezicht, het beloningsbeleid, het communicatiebeleid en het premiebeleid.

Bestuursbureau

De uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden gebeurt door een eigen bestuursbureau en diverse uitvoeringsorganisaties. Deze werkzaamheden betreffen bestuursondersteuning, pensioenadministratie en vermogensbeheer. Het bestuur blijft, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

Bestuurscommissies

Beleggingscommissie

Vanuit het bestuur is een beleggingscommissie ingesteld met als mandaat het monitoren van de vermogensbeheerders, het doen van voorstellen voor het beleggingsbeleid en het opstellen van het beleggingsplan. De beleggingscommissie bestaat uit een delegatie van het bestuur met ondersteuning van externe deskundigen. De commissie als adviesorgaan van het bestuur. De taken en verantwoordelijkheden van de commissie zijn door het bestuur vastgesteld. Tot slot is de beleggingscommissie verantwoordelijk voor het monitoren, beoordelen en adviseren van beleggingsactiviteiten. Het beleggingsplan wordt door het bestuur vastgesteld. De beleggingscommissie is in 2016 ondersteund door EY Montesquieu als extern adviseur.

Communicatiecommissie

Ten behoeve van de communicatie heeft het bestuur een communicatiecommissie ingesteld die bestaat uit een delegatie van het bestuur, bestuursbureau en een communicatiedeskundige van ROCKWOOL.

Compliance officer

Compliance beoogt een integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds en een integere cultuur te bewerkstelligen waarin het vanzelfsprekend is dat aan het fonds verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de wet- en regelgeving. De compliance officer houdt toezicht op de deugdelijkheid en effectiviteit van interne regels en procedures. De heer R.J.G. Wintjes is compliance officer van het fonds. In dit bestuursverslag is een rapportage van de compliance officer opgenomen.

Uitbestede werkzaamheden***Administratie***

De administratie van het pensioenfonds wordt uitgevoerd door AZL N.V. te Heerlen tot 31 december 2016 (contractueel ondergebracht bij Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V.). AZL N.V. draagt onder meer zorg voor de volgende zaken:

- De pensioen- en deelnemersadministratie;
- De pensioenbetalingen;
- De financiële administratie;
- De jaarverslaglegging.

Vermogensbeheer

Het vermogen van het fonds is in 2016 ondergebracht bij Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP) te Den Haag voor de zakelijke en vastrentende waarden. De valuta afdekking is ondergebracht bij EY Montesquieu. De vastgoedportefeuille is deels ondergebracht bij CBRE en deels bij BlackRock. EY Montesquieu B.V. te Maastricht verzorgde het overlay management tot 30 juni, vanaf 1 juli is dit overgenomen door NNIP. Kas Bank N.V. is de custodian en verzorgt het collateral management.

Beleggingsadministratie

De beleggingsadministratie wordt uitgevoerd door Nationale Nederlanden Investment Partners.

Certificering en Advisering***Actuariaat***

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen certificerende en adviserende werkzaamheden. Het bestuur heeft gedurende 2016 de adviserende werkzaamheden opgedragen aan Kleynen Consultants B.V. te Heerlen. Vanaf 31 december 2016 is Willis Towers Watson de adviserend actuaire. EY Actuarissen verzorgt de certificerende werkzaamheden.

Controle

De controle van de jaarrekening is opgedragen aan PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Externe ondersteuning

Het fonds maakt waar nodig gebruik van externe deskundigheid voor actuariaat, risicobeheersing op lange termijn en juridisch advies.

3. Bestuursaangelegenheden

Samenstelling bestuur

DNB heeft in 2016 ingestemd met de benoeming van de heer Guido Monsieur als bestuurder namens de geleding gepensioneerden.

Financiering

De financiering van de pensioenvoorzieningen vindt plaats door bijdragen van werkgever en werknemers. De afspraken met betrekking tot de financiering en uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de aangesloten onderneming.

ABTN

Het fonds heeft een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) opgesteld waarin is omschreven welk beleid wordt gevoerd om de doelstellingen van het fonds te kunnen nakomen. In de ABTN wordt nader ingegaan op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling (pensioenovereenkomst), de financiële opzet (grondslagen, het beleidskader en sturingsmiddelen), het beleggingsbeleid, het crisisplan, de hoofdlijnen van het interne beheersingssysteem en de opzet van de administratieve organisatie en interne controle alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst. De ABTN is geactualiseerd in 2016.

Statuten

De statuten van het fonds zijn in het verslagjaar niet gewijzigd.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde in het verslagjaar zes keer. Een aantal zaken heeft hierbij de bijzondere aandacht van het bestuur gehad. In verband met het eindigen van het kapitaalcontract met Nationale-Nederlanden per 1 januari 2017 is in samenwerking met Willis Towers Watson een selectieproces doorlopen dat heeft geleid tot de keuze van een nieuwe herverzekeraar. In verband met beëindiging van het kapitaalcontract met Nationale Nederlanden eindigde ook het contract voor de deelnemersadministratie. Het fonds heeft ervoor gekozen een overeenkomst aan te gaan met AZL voor de deelnemersadministratie.

De financiële positie van het fonds is permanent op de agenda van het fondsbestuur geweest. CAO-partners zijn gedurende het jaar voortdurend geïnformeerd over de ontwikkeling van de financiële positie en de mogelijke consequenties hiervan voor de opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken van de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Deze belanghebbenden hebben hierover uiteraard ook informatie ontvangen. Pijnlijke maatregelen in de vorm van korting zijn weliswaar voorkomen, maar het bestuur realiseert zich dat de financiële positie van het fonds kwetsbaar is. Om de (beleids-) dekkingsgraad weer op een veiliger niveau te krijgen zijn een stijgende rente en positieve rendementen noodzakelijk.

Een belangrijk onderwerp is de uitbreiding van het financieel risicomanagement naar een systeem van integraal risicomanagement geweest. In 2016 zijn door het bestuur stappen gezet om ervoor te zorgen dat in de eerste helft van 2017 te komen tot een systeem van integraal risicomanagement in de organisatie van het fonds dat vervolgens verder kan worden geïmplementeerd.

In september 2016 zijn door het Actuarieel Genootschap nieuwe Prognosetafels gepubliceerd. Het bestuur heeft Willis Towers Watson verzocht deze te vertalen naar fondsspecifieke ervaringssterfte. De uitkomst heeft geleid tot een aanpassing van de Voorziening Pensioen Verplichtingen met een beperkt negatief effect op de dekkingsgraad van het fonds. Daarnaast is er een aanpassing geweest van de voorziening voor wezenpensioen, mede in het licht van de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar. Deze voorziening is in overleg met de actuaris lager vastgesteld. Het effect van beide aanpassingen is op fondsniveau neutraal.

Naast de hiervoor genoemde zaken zijn nog diverse andere onderwerpen door het bestuur behandeld. Zo is een nieuw communicatiebeleidsplan opgesteld om de communicatie van het fonds naar belanghebbenden te verbeteren. Daarbij heeft het

fonds bewust gekozen voor externe ondersteuning bij de concrete invulling van het communicatiebeleid. Ook is door het bestuur een diversiteitsbeleid vastgesteld.

Code Pensioenfondsen

In 2016 is een inventarisatie gemaakt van de Code Pensioenfondsen. Dit heeft geleid tot verschillende acties waaronder een aantal acties zoals aanpassing van bestaande en vaststelling van nieuwe fondsdocumenten. Uit de inventarisatie is gebleken dat op verschillende terreinen het fonds nog niet (volledig) voldoet aan de in de Code opgenomen normen.

Voor het verslagjaar 2016 heeft de focus gelegen op de keuze voor een nieuw bestuursmodel. Hierbij heeft het bestuur voor de volgorde gekozen waarbij eerst de implementatie van het nieuwe bestuursmodel ter hand is genomen. Verdere opvolging van de code wordt in 2017 uitgewerkt. Op een aantal gebieden is wel voortgang gemaakt. Zo is een begin gemaakt met integraal risicomanagement (norm 23). In de loop van 2016 is gebleken dat voor het opzetten van integraal risicomanagement externe ondersteuning noodzakelijk was. Het traject van deze externe ondersteuning is in het najaar opgestart. Hierdoor is de output in 2016 beperkt gebleven. De verdere implementatie volgt in 2017. Het meten van de effectiviteit van het communicatiebeleid (norm 26) is een doelstelling voor 2017. De permanente educatie van bestuursleden (norm 50) wordt door het bestuur ingevuld door middel van studiedagen en het bezoeken van seminars. Verdere invulling van het opleidingsprogramma wordt geëffectueerd zodra sprake is van een nieuwe bestuurssamenstelling. In de statuten van het fonds is geen maximering opgenomen voor herbenoeming van bestuursleden (norm 60); de reden hiervoor was dat er maar een zeer beperkt aantal geschikte en beschikbare kandidaten voor het bestuur vanuit de onderneming zijn. De termijn van zittende bestuursleden beperken zou de continuïteit van het fonds schaden. Met het oog op het in 2017 nieuw in te voeren bestuursmodel wordt de zittingsduur in lijn gebracht met de norm in de Code. Binnen het bestuur wordt op dit moment aan de norm diversiteit geen invulling gegeven: er zijn geen vrouwelijke bestuursleden en bestuursleden jonger dan 40 jaar. Dit is nu nog het gevolg van de samenstelling van de werknemerspopulatie in combinatie met de hiervoor ook al genoemde beperkte beschikbaarheid van geschikte kandidaten. Bij de invulling van het nieuwe bestuursmodel wordt diversiteit nadrukkelijk meegenomen bij de samenstelling van het nieuwe bestuur. In 2016 is door het bestuur een concept Beloningsbeleid (norm 77) geformuleerd. Aangezien dit beleid onderwerp van advies is van het VO en toestemming van de RvT is dit in 2016 niet volledig afgehandeld en wordt dit in 2017 verder vormgegeven.

Zelfevaluatie

In 2016 heeft het bestuur haar functioneren voor het eerst onder leiding van een externe partij geëvalueerd. Voor deze evaluatie zijn allereerst individuele interviews gehouden met de bestuursleden, de voorzitters van de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan en de bestuurssecretaris. Op basis van deze interviews is een evaluatiebijeenkomst gehouden. Tijdens het evaluatietraject is door het bestuur geconcludeerd dat het niet mogelijk is de aan het bestuur noodzakelijk te stellen eisen optimaal in te vullen. Noodzakelijke tijdsbesteding en beschikbaarheid van voldoende voor het bestuur geschikte personen vanuit de onderneming vormen de belangrijkste knelpunten. Het bestuur is daarom een onderzoek gestart naar alternatieve vormen voor het bestaande bestuursmodel.

Het onderzoek heeft geleid tot de conclusie dat op dit moment een paritair bestuur de meest geschikte bestuursvorm is voor het fonds. Daarbij is tevens onderkend dat de kwalitatieve invulling van bestuursfuncties voor zowel de geleding werkgever als de geleding deelnemers steeds moeilijker wordt en in de toekomst moeilijk blijft. Dit is voor het bestuur aanleiding geweest de mogelijkheden van benoeming van externe, professionele bestuurders te verruimen.

Naleving wet- en regelgeving

Er zijn bij het bestuur geen overtredingen bekend van wet- en regelgeving. In 2016 zijn door de toezichthouders AFM en DNB geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook heeft DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Klachten en geschillen

In het pensioenreglement is een klachten- en geschillenregeling opgenomen. Deze is ook op de website van het fonds gepubliceerd. In het verslagjaar zijn geen klachten ontvangen.

Integere bedrijfsvoering en risicobeheersing

Het beleid van het fonds is gericht op een integere bedrijfsvoering. In dit kader heeft het bestuur de risico's van het fonds geanalyseerd. Een beschrijving van deze risico's alsmede de beheersingsmaatregelen zijn opgenomen in de ABTN van het fonds. In dit bestuursverslag wordt separaat verslag gedaan van de (mate van) risicobeheersing.

Het bestuur is van mening dat met vorengenoemd risicobeleid, het periodiek (laten) uitvoeren van een ALM-studie, overige analyses alsmede overige periodieke rapportages zoals de risicomonitor en de administratieve rapportage, zorg wordt gedragen voor een integere bedrijfsvoering. Met de risicomonitor wordt de mate waarin recente volatiliteit doorwerkt in de (verwachte) ontwikkeling van de dekkingsgraad gemeten en wordt het bestuur in staat gesteld te beoordelen of het beleggingsbeleid in lijn is met de geformuleerde risicotoleranties.

Communicatie

Het fonds heeft, conform het advies van de AFM, de toezichthouder op de Pensioenfondsen wat betreft het gedragstoezicht, een communicatieplan opgesteld. Het communicatieplan wordt jaarlijks geëvalueerd en aangepast. Via de website van het pensioenfonds (www.pensioenfondsrockwool.nl) wordt per doelgroep –werknemers, gepensioneerden en bestuurders– de specifiek voor deze doelgroep relevante informatie verstrekt.

Jaarlijks ontvangen de actieve deelnemers, de arbeidsongeschikte deelnemers met recht op premievrije pensioenopbouw en de pensioengerechtigden het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) inclusief toelichting. De gewezen deelnemers ontvangen eenmaal per vijf jaar een UPO.

Het UPO is ontwikkeld door Pensioenfondsenkoepels en verzekeraars en geeft inzicht in de opgebouwde en eventueel nog te bereiken pensioenaanspraken. Doel van het Uniform Pensioenoverzicht is dat alle pensioenuitvoerders eenzelfde pensioenoverzicht verstrekken waarmee (gewezen) deelnemers in staat worden gesteld om soortgelijke pensioenaanspraken uit meerdere bronnen afkomstig, bij elkaar op te tellen, te vergelijken etc. De aanspraken zoals vermeld in het UPO zijn eveneens zichtbaar in het nationaal pensioenregister. Via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl kan elke burger door middel van zijn/haar DigiD-code op eenvoudige wijze inzicht krijgen in de eigen (totale) pensioensituatie. Twee keer per jaar ontvangen alle actieven en gepensioneerden een eigen nieuwsbrief van het pensioenfonds. Iedere 2 jaar wordt voor de gepensioneerden een bijeenkomst georganiseerd.

In 2016 zijn door het fonds bijeenkomsten georganiseerd waarin de pensioenregeling en pensioengevolgen van de verhoogde pensioenleeftijd van 67 jaar nader uitgelegd zijn. Tevens zijn informatiesessies gehouden voor de 50+ers, met het doel inzicht te verschaffen in hun financiële situatie na einde dienstverband. Het communicatieplan is uitgewerkt en opnieuw vastgesteld in 2016.

Uitvoeringskosten en kosten vermogensbeheer

Het bestuur werkt met een begroting voor de pensioen- en administratiekosten. Deze begroting wordt gedurende het jaar periodiek gevolgd. In 2016 heeft het fonds wederom deelgenomen aan een benchmark onderzoek van Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI) waarmee inzicht is verkregen in het kostenniveau van het fonds. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat het fonds een lager dan gemiddeld kostenniveau heeft ten opzichte van vergelijkbare fondsen. Conform het in november 2011 door de Pensioenfederatie gepubliceerde document "Aanbevelingen uitvoeringskosten en de Nadere Uitwerkingen", zijn in navolgend kostenoverzicht de kosten van het pensioenbeheer en vermogensbeheer opgenomen.

Het bestuur heeft kennis genomen van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie over de mate waarin en de manier waarop pensioenfondsen hun uitvoeringskosten in beeld kunnen brengen en daarover kunnen rapporteren. Er wordt onderscheid gemaakt in de kosten van het pensioenbeheer en de kosten van het vermogensbeheer.

	2016	2015
Pensioenbeheer		
[a] Kosten in euro per deelnemer	€ 416,-	€ 441,-
Vermogensbeheer		
[b] Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,33%	0,32%
[c] Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,00%	0,00%

De kosten van het pensioenbeheer (zie a) bedragen per deelnemer € 416,- (2015: € 441,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden. Bij de kosten van het pensioenbeheer worden de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten zoals verantwoord in de jaarrekening meegenomen; alleen de kosten van het vermogensbeheer blijven hier buiten beschouwing. Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2016 per persoon € 284,- (2015: € 301,-).

Kosten van het vermogensbeheer (zie b en c) kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie betreft de kosten van de beheervergoeding aan de vermogensbeheerders en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 1,214 miljoen waarvan € 0,703 miljoen rechtstreeks in rekening is gebracht van het pensioenfonds (zie de toelichting staat van baten en lasten). De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerders zoals opgenomen in de eerste categorie en bedragen per saldo € 70 duizend. De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op € 1,284 miljoen (2015: € 1,167 miljoen). De stijging van deze kosten wordt veroorzaakt door de stijging van het belegd vermogen in 2016.

De totale kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd aan de toezichthouder (DNB) in de jaarstaat J402. Bij het transparant maken van de kosten vermogensbeheer 2016 zijn de aanbevelingen en definities van de Pensioenfederatie in acht genomen. Dat wil zeggen dat de cijfers zijn gebaseerd op werkelijke kosten (indien aanwezig), hetzij een resultaat zijn van schattingen welke qua methodiek minimaal voldoen aan de vereisten van de Pensioenfederatie.

In onderstaand overzicht zijn de kosten per beleggingscategorie weergegeven:

Bedragen x € 1000,-	Vermogensbeheerkosten				Totaal
	Beheer- kosten	Performance gerela- teerde kosten	Transactie- kosten exclusief aan- en verkoop- kosten	Aan- en verkoop- kosten	
Kosten per beleggingscategorie ¹⁾					
Vastgoed	86	0	0	7	93
Aandelen	215	0	1	0	216
Vastrentende waarden	308	0	-1	0	307
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	609	0	0	7	616
Kosten overlay beleggingen	80			63	143
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	689	0	0	70	759
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten fiduciair beheer	60				60
Bewaarloon	50				50
Advieskosten vermogensbeheer	167				167
Overige kosten	248				248
Totaal overige vermogensbeheerkosten	525				525
Totaal kosten vermogensbeheer	1.214	0	0²⁾	70	1.284

1) Deze bedragen zijn op basis van 'look-through' weergegeven. Dit in tegenstelling tot de bedragen verantwoord in de jaarrekening. In het jaarrekeninggedeelte van dit verslag worden de vermogensbeheerkosten opgenomen zonder look-through. Dit betekent dat in de jaarrekening alleen de directe vermogensbeheerkosten worden opgenomen waarvoor het fonds facturen ontvangt. Het verschil tussen dit overzicht en de jaarrekening betreffen met name transactiekosten die in de beleggingen zijn verdisconteerd.

2) Voor wat betreft de fondsen, volgt dit uit het swing pricing beleid wat dient ter bescherming van de zittende aandeelhouders. Op het moment dat een netto instroom plaatsvindt, wordt de prijs van het fonds verhoogd met de vooraf vastgestelde swing factor (d.w.z. instap-/uitstapvergoeding, i.v.m. de door het fonds te maken transactiekosten). Indien het pensioenfonds op dat moment uitstroomt, leidt dit tot negatieve transactiekosten voor het pensioenfonds omdat deze een hogere opbrengst genereert met de verkoop dan de feitelijke waarde van het betreffende aantal stukken. Op het moment dat er een netto uitstroom plaatsvindt, wordt de prijs van het fonds verlaagd met de vooraf vastgestelde swing factor. Indien het pensioenfonds op dat moment instroomt, leidt dit tot negatieve transactiekosten voor het pensioenfonds omdat deze minder betaalt voor de aankoop dan de feitelijke waarde van het betreffende aantal stukken.

4. Financiële positie van het fonds

Ontwikkelingen in 2016

Het belegd vermogen van het fonds (inclusief liquide middelen, overlay en vorderingen en schulden beleggingen) nam in het verslagjaar toe met € 25,542 miljoen tot € 343,497 miljoen (2015: € 317,955 miljoen). Het portefeuille rendement op basis van total return bedroeg in 2016: 7,2% inclusief overlayresultaat. Het renterisico is ultimo jaar voor ongeveer 72% afgedekt door middel van obligaties en renteswaps.

De voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening is ultimo 2016 vastgesteld op € 350,008 miljoen inclusief voorziening voor arbeidsongeschiktheid. De technische voorziening van het fonds is vastgesteld op basis van een door DNB voorgeschreven rekenrente.

Dekkingsgraad en solvabiliteitseisen

Op basis van de hiervoor genoemde beleggingen en technische voorzieningen bedraagt de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad per 31 december 2016 97,9%. Deze zogenaamde DNB-dekkingsgraad, die gehanteerd wordt voor de beoordeling of er sprake is van een dekkings- of reservetekort, is vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 bedraagt 95,8%. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde van de afgelopen 12 dekkingsgraden te nemen.

De benodigde solvabiliteit onder het nFTK dient zodanig te zijn dat het fonds met 97,5% zekerheid volgend jaar nog voldoende vermogen heeft om de verplichtingen op marktconforme basis over te dragen. De benodigde solvabiliteit wordt bepaald met behulp van een door DNB aangereikt standaardmodel. De vereiste dekkingsgraad bedraagt ultimo 2016 115,0%. Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2%. Aangezien de aanwezige dekkingsgraad lager is dan het minimaal vereist vermogen en het vereist vermogen is per 31 december 2016 sprake van een reservetekort en een dekkingstekort. Het bij DNB ingediende herstelplan 2016 van het fonds is daarom in het eerste kwartaal van 2017 geactualiseerd en akkoord bevonden door DNB.

ALM-studie

In 2015 is een ALM-studie uitgevoerd waarin de financiële opzet en het beleid van het fonds is getoetst en opnieuw is doorgerekend. De conclusie van de ALM-studie is dat het huidige beleidskader goed werkt. Dit beleidskader is afhankelijk van de dekkingsgraad. De beleidsgrenzen en het toeslag-, premie- en beleggingsbeleid worden in onderlinge samenhang bezien. Het beleggingsbeleid was in 2016 zodanig dat de mate van risico dat wordt genomen bij het doen van beleggingen, afhankelijk is van de dekkingsgraad: hoe lager de dekkingsgraad, des te minder risico er mag worden genomen bij het beleggen. De strategische beleggingsmix is in combinatie met een afdekking van het renterisico door middel van renteswaps vastgesteld op 25% aandelen, 70% vastrentende waarden en 5% vastgoed.

Voor 2017 is een hernieuwd onderzoek naar de financiële opzet geagendeerd en zal een nieuwe ALM-studie uitgevoerd worden.

Haalbaarheidstoets

Jaarlijks wordt door het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Doel van de haalbaarheidstoets is onder meer inzicht te geven in de mate waarin pensioenfondsen in staat zijn in de toekomst toeslagen te verlenen op de (ingegane) pensioenen. In feite geeft de uitkomst van de haalbaarheidstoets daarbij aan of toekomstige pensioenuitkeringen inflatiebestendig zijn. Met de uitkomsten kunnen deelnemers pensioenfondsen beter met elkaar vergelijken op dit onderdeel. Sociale partners (ROCKWOOL en de vakbonden) kunnen met de uitkomsten bepalen of de beoogde doelstellingen van de afgesproken pensioenregeling kunnen worden gerealiseerd. Voor het bestuur van het pensioenfonds zijn de uitkomsten van belang voor het bepalen van het financiële beleid van het pensioenfonds.

Alle pensioenfondsen moeten dezelfde uitgangspunten hanteren bij het uitvoeren van de haalbaarheidstoets. De uitgangspunten zijn vastgesteld door DNB en worden gevormd door 2000 toekomstscenario's die worden doorgerekend over een periode van 60 jaar. Op die manier wordt geprobeerd een zeer lange periode te vatten in één uitkomst: het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is voor iedere deelnemer of gepensioneerde anders. Bij het pensioenresultaat van een pensioenfonds wordt daarom de uitkomst gebruikt die

precies in het midden zit van alle uitkomsten. Daarmee zegt het pensioenresultaat dus niet direct iets over de uitkomst per deelnemer. Voor een oudere deelnemer of gepensioneerde is het pensioenresultaat namelijk hoger dan voor een jongere deelnemer. Een pensioenresultaat van 100% houdt in dat het pensioenfonds op de lange termijn in staat is de pensioenen zodanig te verhogen dat de inflatie wordt bijgehouden. Het pensioenresultaat 2016 van het fonds is 76,2%. Dit betekent dat bij het fonds het op de langere termijn bijhouden van inflatie dus maar beperkt mogelijk is. Het pensioenresultaat van het fonds geeft aan dat, op basis van het middelste van de uitkomsten, ongeveer 1/5e deel van de jaarlijkse inflatie kan worden gecompenseerd.

Premie

Voor de financiering van de pensioenregeling is tussen de werkgever en het pensioenfonds in de uitvoeringsovereenkomst overeengekomen dat een doorsneepremie (als percentage van de pensioengrondslagsom) zal worden betaald. De premie bedraagt 32,6% van de premiegrondslag. Het fonds gaat uit van een gedempte kostendekkende premie. Bij een gedempte premie wordt de premie berekend als de som van een voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur met een periode van 10 jaar. De gedempte premie berekend volgens het nFTK, op basis van een rekenrente van 3,33% bedraagt € 9,858 duizend. De feitelijk betaalde premie over 2016 bedraagt € 10.623 duizend. De totale feitelijk ontvangen premie is dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie. De premie berekend op marktrente is niet kostendekkend, dit wil zeggen dat de premie niet bijdraagt aan herstel, maar juist ten koste gaat van de dekkingsgraad.

Toeslagverlening

Het fonds heeft, naar aanleiding van de uitgevoerde aanvangshaalbaarheidstoets en het overleg met sociale partners, de toeslagambitie in 2015 opnieuw gedefinieerd. Op basis van de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets is een volledige toeslagverlening in de toekomst niet te verwachten. Dit is voornamelijk het gevolg van de huidige externe factoren (marktomstandigheden ten aanzien van de rentestand). Elk jaar wordt het voor toeslag beschikbare vermogen vastgesteld. Voor zover het vermogen boven de beleidsdekkingsgraad van 110% uitkomt is toeslagverlening mogelijk. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110 en 130% is deze toeslagverlening opbouwend. Wanneer de dekkingsgraad hoger is dan 130% is volledige toeslagverlening mogelijk. Tevens kan dan door het bestuur worden besloten tot incidentele toeslagverlening. Gezien de financiële positie van het fonds werd er in 2016 en wordt in 2017 opnieuw geen toeslag verleend. De toeslagverlening voor deelnemers wordt gebaseerd op de CAO loonronde van de werkgever. Voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt de toeslagverlening gebaseerd op het CPI alle huishoudens sept/sept. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten tot het toekennen van inhaaltoeslag. Onderstaand een overzicht van de toegepaste toeslag in vergelijking met de werkelijke toeslag factoren:

	2017	2016	2015	2014	2013
Deelnemers					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslag factoren	2,25%	1,65%	2,50%	1,50%	0,75%
Gewezen deelnemers/gepensioneerden					
Werkelijke toeslag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslag factoren	0,30%	0,64%	0,88%	2,45%	2,30%

Korting

In 2013 is een korting van 7% doorgevoerd op de aanwezige aanspraken. Indien er toeslag mogelijk is in de toekomst wordt deze korting eerst gecorrigeerd.

5. Nieuw Financieel Toetsingskader vanaf 1 januari 2015

Deze paragraaf geeft een toelichting op de wijzigingen die vanaf 2015 van kracht zijn voor pensioenfondsen in het kader van het nieuwe Financiële Toetsingskader nFTK.

Toekomstbestendig pensioenstelsel

Het nFTK omvat de financiële eisen waaraan pensioenfondsen moeten voldoen. Belangrijkste doel van de nieuwe regels is een robuust toekomstbestendig pensioenstelsel waarin het pensioenvermogen van de deelnemer stabiel wordt beheerd en een evenwichtige verdeling van lusten en lasten plaatsvindt tussen generaties.

Beleidsdekkingsgraad

Het nFTK leidt tot een compleet contract waarin fondsbeslissingen minder afhankelijk zijn van dagkoersen. Zo wordt er een wettelijke dekkingsgraad gedefinieerd, waarboven volledige indexatie kan worden verleend en dient vastgelegd te worden welke maatregelen genomen worden bij een lage dekkingsgraad. Het gaat hierbij om de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad, genaamd de beleidsdekkingsgraad. Een pensioenfonds dient zijn beslissingen minimaal te baseren op de beleidsdekkingsgraad. Het fonds is hierdoor minder gevoelig voor dagkoersen. Mede aan de hand van de beleidsdekkingsgraad wordt bepaald of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert, of een pensioenverlaging noodzakelijk is en of toeslagverlening gegeven kan worden.

Toeslagverlening

Toeslagen mogen wettelijk gezien (gedeeltelijk) verleend worden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%. Daarnaast moet de gegeven toeslag toekomstbestendig zijn. Dit betekent dat het eigen vermogen boven de beleidsdekkingsgraad hoog genoeg moet zijn om de toegezegde toeslagverlening ook in de toekomst te kunnen financieren. In de praktijk impliceert dit voor een gemiddeld pensioenfonds dat een toeslag van 1% wettelijk gezien mogelijk wordt bij een beleidsdekkingsgraad van 120% en een toeslag van 2% bij een beleidsdekkingsgraad van 130%.

Premie

Om fluctuaties in de hoogte van de premie te voorkomen blijft het mogelijk om de kostendekkende premie vast te stellen met een methodiek van premiedemping. Door het fonds is ervoor gekozen om gebruik te maken van deze demping op basis van 10 jaarsgemiddelde rente.

Nieuwe herstelplansystematiek

Een pensioenfonds moet een herstelplan indienen wanneer de beleidsdekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad op basis van het strategisch beleggingsbeleid ligt. Dit moet binnen 3 maanden na constatering van het tekort. Doel van deze nieuwe systematiek voor herstelplannen is dat de gevolgen van dalingen in de beleidsdekkingsgraad direct worden vertaald in het nemen van maatregelen, zoals het aanpassen van de premie, het verlagen van de toeslag of in het uiterste geval een pensioenverlaging. De maatregelen mogen over maximaal 10 jaar worden gespreid, ze moeten generatie-evenwichtig zijn en een pensioenfonds moet binnen 10 jaar weer terug zijn op het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Elk jaar wordt de financiële situatie van het fonds bezien; is de beleidsdekkingsgraad na 1 jaar lager dan de vereiste dekkingsgraad, dan dient het pensioenfonds een herstelplan in, waaruit blijkt hoe het fonds weer binnen 10 jaar herstelt naar de vereiste dekkingsgraad. Het herstelplan vervalt zodra de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad. Tot slot is een belangrijke regel geïntroduceerd en dat is dat de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds niet langer dan zes achtereenvolgende jaren onder de minimaal vereiste dekkingsgraad mag liggen. Indien dit wel het geval is en de actuele dekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad dan dient de actuele dekkingsgraad direct teruggebracht te worden naar de minimaal vereiste dekkingsgraad. Dit kan door een pensioenverlaging te laten plaatsvinden.

Pensioenverlaging

Om weer financieel solvabel te worden, blijven pensioenverlagingen het laatste redmiddel. Zijn er geen maatregelen meer voorhanden, is de beleidsdekkingsgraad 6 jaar achter elkaar lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad én is de actuele dekkingsgraad lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad dan moet het pensioenfonds de pensioenen verlagen. Ook als een pensioenfonds in een herstelsituatie niet binnen 10 jaar naar het vereist eigen vermogen kan toegroeien moet het pensioenfonds de pensioenen verlagen. De pensioenverlaging mag over een periode van maximaal 10 jaar worden gespreid en moet ten minste tijdsevenredig plaatsvinden. Het bestuur heeft ervoor gekozen om een pensioenverlaging over 10 jaar uit te smeren. Heeft een pensioenfonds een sterk vergrijsd deelnemersbestand, is het voornemens te liquideren of is er een grote waardeoverdracht aanstaande, dan kan DNB het pensioenfonds verplichten de hersteltermijn te verkorten. Dit is op dit moment niet van toepassing.

Het inhalen van toeslagverlening en het herstellen van pensioenverlagingen

Om in het verleden gemiste toeslagverlening in te halen en om pensioenverlagingen te herstellen, gelden soortgelijke voorwaarden. Ten eerste moet er voldoende vermogen aanwezig zijn om de reguliere toeslagambitie in de toekomst te kunnen geven. Daarnaast mag slechts één vijfde deel van het overschot gebruikt worden voor inhaalindexatie of voor herstel van een pensioenverlaging. Het overschot is daarbij gedefinieerd als het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de benodigde dekkingsgraad om volledig te indexeren of het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad. Het kleinste verschil is leidend voor het inhalen van toeslagverlening of voor het herstellen van een pensioenverlaging.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Het pensioenfonds zelf definieert hoe ver het pensioenresultaat mag wegzakken. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan moet dit gecommuniceerd worden aan de achterban én sociale partners en leidt dit er mogelijk toe dat het pensioencontract herzien wordt. Tevens moet dit worden afgestemd met interne en externe toezichtorganen.

Vereist eigen vermogen onder het nieuwe nFTK

Het vereist eigen vermogen stijgt ten opzichte van het vereist eigen vermogen onder het oude FTK. Dat komt door de gewijzigde rekenregels, waarmee onder het nFTK het vereist eigen vermogen vastgesteld wordt. Het vereist eigen vermogen blijft een belangrijk criterium, omdat het onder andere een rol speelt bij de premiestelling, de beoordeling of het fonds zich in een herstelsituatie bevindt, de beoordeling of het fonds een pensioenverlaging moet doorvoeren en of een toeslag verleend mag worden.

6. Pensioenen

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling(en) uit voor de werknemers van ROCKWOOL B.V. alsmede de (directe of indirecte) dochtermaatschappijen waarvoor de CAO voor ROCKWOOL geldt (hierna te noemen werkgever). De wederzijdse verantwoordelijkheden, rechten en (financiële) plichten zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever. In deze overeenkomst zijn onder meer bepalingen opgenomen met betrekking tot de aanmelding van deelnemers, premievaststelling, de wijze en het tijdstip van premiebetaling en het verlenen van toeslagen. Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit voor de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden en nabestaanden die rechten hebben verworven op grond van het pensioenreglement. Dat geldt tevens voor arbeidsongeschikte deelnemers die premievrije rechten hebben opgebouwd in vorige regelingen. De regeling kan worden geclassificeerd als een collectieve beschikbare premieregeling (CDC). Indien de benodigde pensioenpremie voor de reglementaire opbouw dit maximum overschrijdt, zal dit leiden tot een verlaagde toekomstige pensioenopbouw.

De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. De belangrijkste kenmerken van de regeling zijn als volgt:

- Pensioensysteem: Pensioenregeling gebaseerd op voorwaardelijk geïndexeerd middelloon
- Pensioenleeftijd: 67 jaar
- Opbouw franchise: € 17.675 per 1 januari 2017
- Pensioengevend salaris: 12 x maandsalaris inclusief persoonlijke en/of ploegentoeslag plus 8% vakantietoeslag en eindejaarsuitkering tot maximaal €103.317,-
- Premie: Franchise € 20.504
- Pensioengrondslag: Pensioengevend salaris minus Opbouw Franchise
- Premiegrondslag: Pensioengevend salaris minus Premie Franchise
- Opbouwpercentage: Maximaal 1,875% van de pensioengrondslag
- Nabestaandenpensioen: 70% van het ouderdomspensioen op opbouwbasis
- Wezenpensioen: 14% van het ouderdomspensioen
- Werknemersbijdrage: 12,6% van de premiegrondslag
- Werkgeversbijdrage: 20% van de premiegrondslag

Garantieregeling

Na invoering van de huidige regeling per 1 januari 2006, is voor de deelnemers uit de oude regeling een garantieregeling overeengekomen. Deze houdt het volgende in: voor een aantal medewerkers geboren op of na 1 januari 1950 is er een garantieregeling van toepassing, zoals vastgelegd in het pensioenreglement. Deze garantieregeling bestaat uit VPL I en VPL II aanspraken. De VPL I aanspraken hebben betrekking op in het verleden niet volledig gebruikte fiscale ruimte. De VPL II aanspraken hebben betrekking op in de toekomst niet volledig te gebruiken fiscale ruimte. Per 1 januari 2015 is de nieuwe opbouw voor de VPL II aanspraken komen te vervallen aangezien de fiscale ruimte vrijwel volledig gebruikt wordt door de nieuwe regeling. De VPL I regeling eindigt in 2020.

7. Beleggingen

Algemene ontwikkelingen

Totaal belegd vermogen

Het totaal belegd vermogen inclusief lopende rente en liquide middelen per 31 december 2016 bedraagt € 343,497 miljoen. Voor de samenstelling van het belegd vermogen wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Beleggingsplan

In het beleggingsplan is opgenomen dat het fonds niet wenst te beleggen in fondsen die opereren in strijd met de voorschriften aangaande milieu en klimaat, mensenrechten, kinderarbeid en discriminatie. Het fonds belegt niet in de premiebijdragende onderneming. Het doel van het gekozen beleggingsbeleid is om na kosten een hoger rendement te behalen dan de benchmark. Het verwachte rendement van risicovollere beleggingen is hoger waarbij ook een hogere kostencomponent past. In 2017 is besloten om binnen de categorie aandelen over te stappen naar passieve beleggingsfondsen wat zal leiden tot lagere vermogensbeheerkosten in 2017.

Assetmix

De beleggingsmix voor het fonds is vastgesteld op 70% vastrentend, zakelijk 25% en vastgoed 5%. In 2015 is een ALM-studie uitgevoerd. De conclusie van deze studie is dat de beleggingsmix zoals deze door het fonds gevoerd wordt, de mix is die het beste bij de risicohouding van het fonds past. In 2016 is het beleggingsplan aangepast aan de actualiteiten en goedgekeurd door het bestuur.

	Strategische allocatie	Feitelijke allocatie per 31-12-2016
Vastrentende waarden (inclusief overlay)	70%	66,0%
Aandelen	25%	26,5%
Vastgoed	5%	4,7%
Liquiditeiten	0%	2,8%

Bandbreedtes

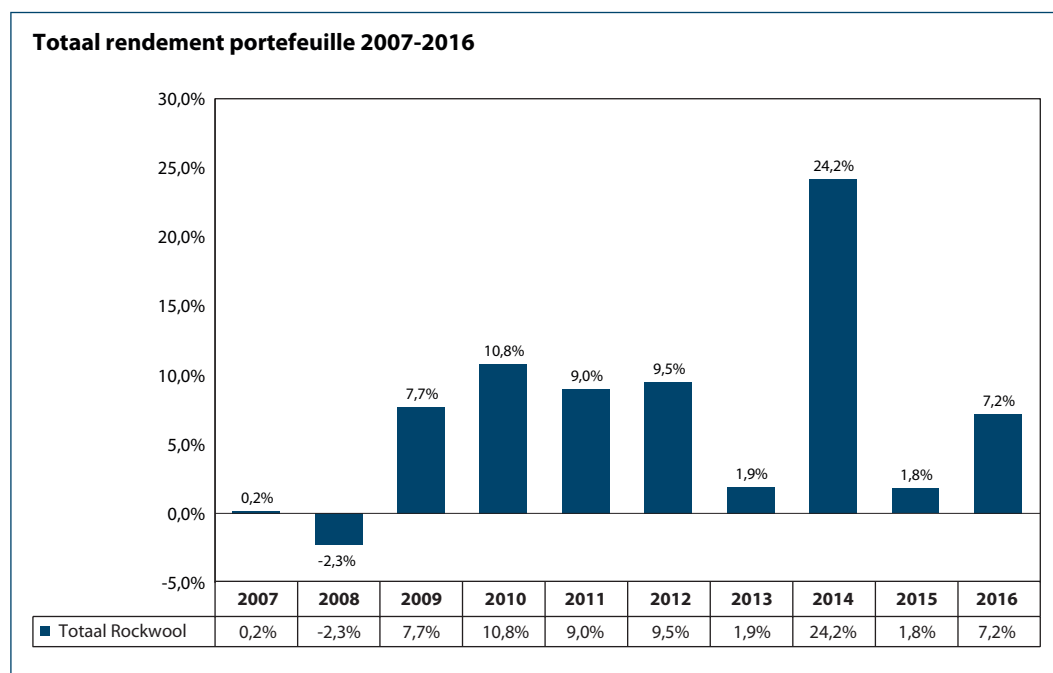
Voor ieder type belegging in de assetmix geldt de volgende bandbreedtes:

Vastrentende waarden	+ of - 10%
Aandelen	+ of - 10%
Vastgoed	+ of - 5%

Verdeling rendement:

	Rendement
Vastrentende waarden en overlay rente	6,6%
Aandelen	7,4%
Vastgoed	8,5%
Overlay valuta	0,2%
Totaal rendement	7,2%

Onderstaand een overzicht van de rendementen over de afgelopen jaren.

Totale portefeuille

Het rendement op de totale portefeuille is in 2016 uitgekomen op 7,2%.

De beleggingen van het pensioenfonds zijn ingedeeld naar een Matching en Return portefeuille. Door deze administratieve herindeling van de beleggingsportefeuille in twee componenten is het pensioenfondsbestuur beter in staat om de kwaliteit van haar beleggingsbeleid (waaronder het renterisicobeleid) en de onderliggende verklarende factoren te analyseren.

Rendement Matchingportefeuille

Via haar renterisicobeleid streeft het pensioenfonds er naar om 72% van de waardeveranderingen van de Pensioenverplichtingen op UFR-basis af te dekken door marktwaardeveranderingen van de Matchingportefeuille. De waardeverandering van de pensioenverplichtingen op UFR-basis bedroeg in het verslagjaar 9,5%. De naar de omvang van deze pensioenverplichtingen geschaalde verandering van de marktwaarde van de Matchingportefeuille bedroeg in het verslagjaar 6,6%. De allocatie naar de Matchingportefeuille is 66,0% per 31 december 2016.

Het rendement van de Matchingportefeuille kent tweebouwstenen, te weten:

- Het rendement van de discretionair beheerde component van de Matchingportefeuille (inclusief swap overlay); deze realiseerde een waardestijging van 20,4% (geen benchmarkrendement gedefinieerd);
- Het rendement van de, via beleggingsfondsen beheerde component van de Matchingportefeuille; deze realiseerde een waardestijging van 3,0% (versus 3,3% benchmarkrendement).

Toelichting Matchingportefeuille

De Matchingportefeuille heeft in het verslagjaar minder goed gerendeerd dan de pensioenverplichtingen. De onderliggende componenten van de matchingportefeuille bestaan uit beleggingen in het NN Fixed Income All Grade fonds en een discretionaire portefeuille. Het NN Fixed Income Fonds heeft slechter gepresteerd dan de benchmark (3,0% vs 3,3%). Dit fonds neemt heel veel verschillende posities in op het gebied van rente, krediet en valuta. In de eerste helft van het jaar is het fonds sterk achtergebleven bij de benchmark, omdat het positiever over de economie was met een onderweging in duratie en overwogen posities in bedrijfsleningen. Dit pakte in het begin van 2016 niet goed uit, omdat er door angst voor een wereldwijde recessie een grote vlucht was naar veilige havens waardoor de rente en de prijs van bedrijfsleningen daalden. In de tweede helft van het jaar herstelde het rendement van het fonds door een stijgende rente en een stijging van bedrijfsleningen. De rente steeg in het derde en vierde kwartaal als gevolg van verwachte overheidsbestedingen en hogere inflatieverwachtingen. De stijging van de rente versnelde na de verkiezing van de heer Trump tot president. Dit herstel was echter niet voldoende om de underperformance goed te maken.

Rendement Returnportefeuille

Via haar Returnportefeuille streeft het pensioenfonds er naar om waar dit waarde toevoegt via actief beleid extra aanvullend rendement te realiseren. De allocatie naar de returnportefeuille is 31,2% per 31 december 2016.

Het rendement van de Returnportefeuille bestaat uit drie bouwstenen, te weten:

- Het rendement van de aandelen in de ontwikkelde markten; deze rendeerden 7,2% (versus 10,7% benchmarkrendement).
- Het rendement van de aandelen uit opkomende markten; deze rendeerden 10,0% (versus 14,5% benchmarkrendement).
- Het rendement van vastgoed; deze beleggingscategorie rendeerde in het verslagjaar 8,5% (Voor het vastgoedfonds is geen representatieve benchmark aanwezig).

Op basis van bovenstaande deelrendementen (en rekening houdend met een positieve rendementsbijdrage van de valuta-overlay van 0,2%) rendeerde de Returnportefeuille met 7,8%. Het benchmarkrendement van de Returnportefeuille kwam in het verslagjaar uit op 10,9%.

Toelichting Returnportefeuille

De Returnportefeuille heeft in het verslagjaar minder goed gerendeerd dan de benchmark. De negatieve performance van het NN Global Fund en het NN Global Emerging Markets Fund hebben de grootste bijdrage aan de underperformance van de return portefeuille.

Toelichting aandelen ontwikkelde markten

Na jaren van sterke aandelenrendementen werd 2016 een jaar waarbij de aangekondigde rentestijging en de afzwakking van de opkomende landen, met name China, zorgde voor sterke koersbewegingen. Uiteindelijk behaald de aandelenportefeuille een positief rendement van 7,4%. Dit rendement werd voornamelijk behaald door de sterke Amerikaanse Dollar. Ten opzichte van de benchmark presteerden de aandelen minder goed. Deze underperformance werd voornamelijk veroorzaakt door de negatieve bijdrage van de aandelenselectie in Noord-Amerika binnen het NN Global Fund.

Toelichting aandelen opkomende markten

De verklaring voor de sterke underperformance van het NN Global Emerging Markets Fund is gelegen in de achterblijvende performance in het eerste kwartaal van 2016. In dit kwartaal steeg de beurs sterk door het agressieve beleid van de Chinese overheid, onder aanvoering van de lage kwaliteitsbedrijven. Het beleggingsproces heeft een lange termijn focus en is gericht op het selecteren van kwaliteitsbedrijven en het samenstellen van een portefeuille die op een aantrekkelijk rendement combineert met een lager risico dan de benchmark. Dit leidt tot een aantrekkelijke Sharpe Ratio. Sinds het moeilijke eerste kwartaal in 2016 is de performance sterk verbeterd en aan het einde van het eerste kwartaal van 2017 laat het fonds een positief resultaat zien op 1, 3 en 5 jaars-basis, in combinatie met een lager risico.

Toelichting vastgoed

De totale portefeuille heeft dit jaar een rendement gehaald van 8,5%. Het CBRE Eurosiris Fund wordt afgebouwd en nieuwe opbouw vindt plaats in het iShares Developed Markets Property Yield UCITS ETF. Het fonds belegt ultimo 2016 voor een waarde van € 4,732 miljoen in het CBRE Eurosiris Fund, terwijl de totale waarde van de vastgoedportefeuille € 16,019 miljoen bedraagt.

Toelichting valuta-overlay

Eind 2016 heeft het bestuur het valutarisico deels afgedekt voor de US dollar, Japanse yen en Britse pond.

Vooruitzichten

Economie

Aan het begin van 2017 is de politieke onzekerheid hoog als gevolg van de vele verkiezingen in Europa, de onduidelijke invulling van het beleid onder President Trump in de VS en het begin van de onderhandelingen tussen de EU en het GB over de Brexit.

Politieke onzekerheden hebben meestal een negatief effect op markten als dit samenvalt met een verslechtering van het economische momentum. Dit is begin 2017 niet het geval, gezien de verbeterende wereldwijde economische groei. Voor geheel 2017 kan rekening worden gehouden met een verder aantrekkende groei in de ontwikkelde markten. De groei kan verder worden gestimuleerd als het stimulerende begrotingsbeleid en het ruime monetaire beleid wordt voortgezet.

Het voorzichtige groeiherstel in opkomende markten staat door kapitaaluitstroom echter sterk onder druk. Deze uitstroom is het gevolg van hogere obligatierentes in ontwikkelde markten, een sterkere dollar en mogelijk meer protectionisme in de VS.

Financiële markten

Vanwege de grote onzekerheden rond het basisscenario van voorzichtig herstel, blijft de volatiliteit op financiële markten in 2017 naar verwachting hoog.

Bij een ruimer begrotingsbeleid, een aantrekkende groei en een verdere normalisatie van het monetair beleid door de Federal Reserve is een verdere rentestijging te verwachten. Hierbij kunnen de rentes op staatsleningen van de kernlanden van de eurozone relatief laag blijven. De ECB zal immers de rente laag houden en in 2017 obligaties blijven opkopen, terwijl de aanhoudende politieke onzekerheid de vraag naar staatsobligaties met een hoge rating stimuleert.

Het reflatiethema op de aandelenmarkten, ingegeven door het stimulerend overheidsbeleid, wordt ondersteund door een verbetering van de winstgroei. De sterke dollar is daarbij positief voor niet-Amerikaanse aandelen. Vooral de Japanse aandelenmarkt kan profiteren van de sterkere dollar versus de yen vanwege de sterke exportgevoeligheid.

8. Risico- en beheersingsbeleid

Visie op risicobeheersing

Risicomanagement is een belangrijk onderdeel van “good governance” en prudent bestuur en dient ingebed te zijn in de reguliere beleids- en bedrijfsvoering processen. In 2016 is het bestuur begonnen met de inrichting van het integraal risicomanagement. Tot nu toe is de beheersing van risico's binnen het fonds op verschillende plekken belegd. Veel risico's worden wel gemeten en in verschillende dimensies worden wel assessments uitgevoerd, maar van een risicomanagementcyclus is nog geen sprake. Een onafhankelijke proactieve risicofunctie is onontbeerlijk, net als een goede communicatie met de stakeholders over risico's en risicobeleid. Het bestuur zal bij de inrichting van risicomanagement rekening houden met de complexiteit, de omvang, de cultuur, de aard van de pensioenregeling en de te realiseren doelstellingen.

Risico is het positieve of negatieve effect van onzekerheid op het bereiken van doelstellingen. De kunst is het vinden van een balans tussen risico's beheersen; sommige risico's willen we als fonds lopen, denk hierbij aan beleggingsrisico (bijvoorbeeld aandelenkoersrisico). Door in meer of mindere mate risico's te nemen verwacht het fonds een hoger rendement dat ten goede komt aan de deelnemers. Andere risico's willen we als fonds zoveel mogelijk uitsluiten omdat daar geen verwacht meer-rendement te behalen is.

De aandacht van het bestuur richt zich met name op het strategische risiconiveau. Met als belangrijkste onderdelen de bepaling van de (financiële) doelstellingen en de risicohouding, het vaststellen van 'investment beliefs' als onderdeel van de verklaring beleggingsbeginselen en de vertaalslag naar de strategische asset allocatie. Het bestuur beoogt een balans te vinden tussen risico en rendement, een effectieve uitvoering van de pensioenregeling en beheersbare kosten.

Op tactisch en operationeel niveau, voor wat betreft de uitbestede activiteiten, monitort het bestuur het risicomanagement en de performance van de uitvoerders. Bovendien houdt het bestuur toezicht op de aan het bestuursbureau gedelegeerde activiteiten. In 2016 is het risicomanagement gewaarborgd door verschillende commissies:

- De beleggingscommissie: het beleggingsbeleid en financieel balansrisicomanagementbeleid;
- De communicatiecommissie: communicatiebeleid en communicatie- en reputatierisico's;
- De (tijdelijke) contractcommissie: Het afsluiten van nieuwe contracten met duidelijke afspraken om risico's te beheersen.

Het bestuursbureau doet in- en externe controles betreffende financiële verslaggeving en pensioenbeheer en monitoring van bepaalde operationele en compliance risico's en rapporteert aan het bestuur.

Bruto en netto risicoprofiel en risicobereidheid

Het fonds onderscheidt een 5-tal kern risicocategorieën:

1. Strategische risico's; er is sprake van een hoge mate van risicobereidheid: binnen bandbreedtes zijn risico's geaccepteerd.
2. Financiële risico's; er is sprake van een hoge mate van risicobereidheid: binnen bandbreedtes zijn risico's geaccepteerd.
3. Operationele risico's; beperkte risicobereidheid; risico's zijn acceptabel, mits de gevolgen door het fonds makkelijk te dragen zijn.
4. Compliance risico's; beperkte risicobereidheid, het moet goed geregeld zijn.
5. Financiële verslaggevingsrisico's; beperkte risicobereidheid, het moet goed geregeld zijn.

Gedurende 2016 is het bestuur begonnen met de inrichting van het integraal risicomanagement. Dit zal in 2017 een vervolg krijgen. Er zal een inventarisatie gemaakt worden van de risico's die het fonds onderscheidt en welke beheersmaatregelen al zijn ingebed in de organisatie. Middels een risicodashboard zal per kwartaal gemonitord worden of aanscherping van beheersmaatregelen noodzakelijk is. Voor veel risico's heeft het bestuur de risicobereidheid en de beheersmaatregelen in beeld. Het is onmogelijk om alle risico's te beschrijven. Hieronder volgen de belangrijkste risico's.

Catastrofe risico

Onder catastrofes schaaft het fonds zowel 'Black Swans' als 'Perfect Storms'. 'Black Swans' zijn gebeurtenissen die niet eerder zijn waargenomen en waarvan dus ook niet bekend is dat ze kunnen voorkomen. 'Perfect Storms' zijn gebeurtenissen die het gevolg zijn van onwaarschijnlijke samenloop van omstandigheden die elk voor zich bekend en hanteerbaar zijn, maar in hun samenhang een calamiteit opleveren. Uitzonderlijke, onvoorziene en onwaarschijnlijke gebeurtenissen kunnen een grote en soms een extreme invloed hebben op het rendement van een gevolgde (beleggings)strategie. Dit soort catastrofes komen niet voort uit een modelleerbaar toeval, maar uit onverwachte en onvoorziene gebeurtenissen dikwijls resulterend in financiële crashes.

Risicobereidheid

Het bestuur realiseert zich dat dergelijke zoals hierboven omschreven onvoorspelbare omstandigheden, die buiten de directe invloedssfeer van het bestuur liggen, zich kunnen voordoen. Het bestuur beoordeelt het catastrofe risico als een strategisch risico en heeft daarbij een sterke risicobereidheid.

Fondsbeleid & Beheersmaatregelen

Het bestuur heeft een crisisplan opgesteld als handelingsplan om adequaat en tijdig te reageren indien extreme situaties zich voordoen. Indien de dekkinggraad zich bevindt onder de kritische dekkinggraad zullen onvoorwaardelijke pensioenkortingen kunnen volgen. Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto risico als aanzienlijk.

Rentemismatchrisico

De rentegevoeligheid op basis van de marktrente van de nominale pensioenverplichtingen met een duratie van 20,3 is groter dan de rentegevoeligheid van de beleggingen. De fondsbeleggingen bestaan enerzijds uit 70% vastrentende waarden met een duratie van circa 8,2 en anderzijds 25% zakelijke waarden en 5% vastgoed. Bij een rentedaling stijgt de contante waarde van de verplichtingen door deze "mismatch" in rentegevoeligheid veel sterker dan de actuele waarde van de aangehouden beleggingen. Deze mismatch qua duratie 20,3 versus 5,7 ($= 70\% * 8,2$) van circa 14,6 in de balans heeft grote impact op de dekkinggraad van het fonds bij een rentewijziging. Bij 1%-punt rentedaling leidt dat tot circa 12% dekkinggraad-punt daling.

Risicobereidheid

Dit betreft een financieel risico en het bestuur kent daarmee hier een sterke risicobereidheid aan toe. Het rentemismatchrisico wordt niet volledig afgedekt.

Fondsbeleid en Beheersmaatregelen

Om het negatieve effect van rentedalingen op de financiële positie te beperken en de nominale dekkingsgraad te beschermen dekt het fonds strategisch 72% van het renterisico af. Deze afdekking vindt plaats door middel van derivaten. Het overlaymanagement heeft het fonds uitbesteed aan NNIP. Het fonds dekt bewust niet het hele rentemismatchrisico af, aangezien een rentestijging een positief effect heeft op de reële dekkingsgraad en daarmee op de mogelijkheid tot indexatie. Het bestuur kiest dus voor een bepaalde balans tussen de bescherming van de nominale dekkingsgraad (niet korten) en de reële dekkingsgraad (indexatie).

Uitgaande van de financiële situatie ultimo 2016 leidt een parallelle rentedaling van 1%-punt over alle looptijdsegmenten (beleggingsmix, verplichtingenstructuur):

- Bij nul renteafdekking tot een daling van de dekkingsgraad van circa 11,9%-punt;
- Bij een renteafdekking van bijna 72% tot een daling van de dekkingsgraad van circa 4,4%-punt.

Na toepassing van deze beheersmaatregelen is het netto risico aanzienlijk teruggebracht, maar blijft het risico substantieel.

Valutarisico

Valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De kans dat de wisselkoers van vreemde valuta verslechtert ten opzichte van de euro betekent een risico voor een pensioenfonds omdat verplichtingen in euro luiden en bezittingen (deels) in vreemde valuta. Dit risico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta.

Risicobereidheid

Dit betreft een financieel risico en het bestuur kent daarmee hier een sterke risicobereidheid aan toe. Het valutarisico wordt gedeeltelijk afgedekt.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Om het negatieve effect van valutaschommelingen op de financiële positie op korte termijn te beperken dekt het fonds het valutarisico voor 50% af voor de US Dollar, het Britse Pond en de Japanse yen door middel van valutacontracten.

Het fonds dekt het valutarisico gedeeltelijk af, maar is van mening dat het langlopende karakter van de verplichtingen van het fonds en valutaschommelingen op de lange termijn allebei een neutraal effect hebben op het beleggingsbeleid. Ook binnen het vermogensbeheermandaat van NNIP is het mogelijk dat, naar inzicht en invulling van NNIP, valutarisico's worden afgedekt.

Macro langlevenrisico

Dit risico verwijst naar de constatering dat we allen langer leven dan oorspronkelijk verwacht. Waar te nemen valt dat de levensverwachting van de werkende bevolking, met verschillen per sector, significant hoger is dan die van de totale bevolking. De stijgende levensverwachting en daarmee samenhangend de resultaten van het sterftegrondslagen-onderzoek leiden tot een stijging van de verplichtingen van het fonds, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Risicobereidheid

Het bestuur beschouwt het macro langleven risico als een beïnvloedbaar verzekeringstechnisch risico behorende tot de categorie financiële risico's. Het fonds heeft een sterke risicobereidheid met betrekking tot het macro langlevenrisico.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het bestuur houdt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen rekening met de toekomstige levensverwachting van de verschillende groepen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Er is sprake van een op de fonds specifieke kenmerken toegesneden ervaringssterfte bepaald door Willis Towers Watson. Dit resulteert in correctiefactoren voor ervaringssterfte. Op

macroniveau is in Nederland en daarom ook op ons fonds een belangrijke maatregel van toepassing door de verplichting tot langer doorwerken, i.e. het levensaanpassingsmechanisme. Er vindt dan langer pensioenopbouw plaats en gepoogd wordt om de gemiddelde uitkeringsduur te bestendigen. Dit geldt naast de slapers ook voor de actieve deelnemers van ons fonds.

Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto risico als aanzienlijk.

Uitbestedingsrisico

Het bestuur heeft de uitvoering uitbesteed van de pensioenregeling (rechten- en uitkeringen-administratie), het vermogensbeheer en de financiële administratie, maar blijft als bestuur eindverantwoordelijk voor deze processen en resultaten. Uitbesteding draait om de afweging van zelf doen versus door derden op structurele basis activiteiten te laten verrichten. De beslissing tot uitbesteding is van strategische aard. Periodiek wordt deze beslissing herijkt. Aan uitbesteding zijn belangrijke voordelen verbonden zoals schaalvoordelen (kosten), hogere kwaliteit (specialisatie) en continuïteit, maar brengt ook risico's met zich mee. Het uitbestedingsrisico houdt onder andere in dat de uitvoerders mogelijk niet conform contractuele bepalingen, SLA en/of mandaat handelen met daaraan verbonden materiele nadelen.

Risicobereidheid

De uitbestede werkzaamheden betreffen een aantal kernactiviteiten van het fonds, waaronder de pensioenadministratie en het vermogensbeheer. De uitbestede activiteiten kwalificeren onder de risicocategorie operationeel. Het bestuur heeft dan ook een lage risicobereidheid.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het bestuur heeft een gedetailleerd uitbestedingsbeleid opgesteld. De rol van het bestuur en commissies is om na te gaan of de uitvoerders zich aan de gemaakte afspraken houden en daadwerkelijk beschikken over robuuste en betrouwbare processen en systemen. Hiertoe worden zowel eisen gesteld met betrekking tot certificering van de processen van deze uitvoerders als periodiek audits uitgevoerd. Dit wordt jaarlijks, inclusief de bijbehorende 'keyperformance' indicatoren en rapportages, gemonitord en geëvalueerd.

Bij uitbesteding is contractueel vastgelegd dat de uitvoerder de kwaliteit van de interne beheersing van haar processen extern moet laten certificeren via een ISAE 3402-type II rapportage. De uitvoerder beschikt voor deze beheersing over een 'control framework', administratieve organisatie en interne controles. Naast deze formeel vastgelegde afspraken zijn transparantie en wederzijds vertrouwen in de relatie tussen de uitvoerder en het fondsbestuur belangrijk. Hierdoor is een professionele klant/leverancier relatie mogelijk.

Bij de selectie van een uitvoerder voor de administratie heeft het fonds Willis Towers Watson ingeschakeld als onafhankelijke derde partij. Bij de selectie is een benchmarkonderzoek uitgevoerd door Willis Towers Watson. Hieruit kwam onder andere naar voren dat de aanbieder van AZL marktconform was. Er zijn dagelijkse operationele en afstemmingscontacten tussen medewerkers van de uitvoerders en het bestuursbureau. Ieder kwartaal ontvangt het fonds een SLA-rapportage van AZL. NNIP levert maandelijks vermogensbeheerrapportages. Jaarlijks vinden er evaluatiegesprekken plaats met de uitbestedingspartners.

Na toepassing van bovenstaande beheersmaatregelen acht het fonds het netto uitbestedingsrisico als gering.

Aandelenkoersrisico

Om het ambitieniveau van de toeslagverlening waar te kunnen maken, moet het fonds een voldoende hoog rendement behalen. Daarom wordt ook belegd in de beleggingscategorie aandelen, zowel in ontwikkelde als in opkomende markten. Dit type beleggingen loopt risico doordat de waardeontwikkeling gevoelig is voor gerealiseerde en verwachte resultaten van de onderliggende organisatie en voor de stemming op de financiële markten waar de betreffende aandelen worden verhandeld.

Risicobereidheid

Geen toeslagverlening zonder risico. Pensioengeld dat niet wordt belegd maar bijvoorbeeld op een spaarrekening wordt gestald levert namelijk uiteindelijk significant minder pensioen op. Het aandelenkoersrisico valt binnen de categorie financiële risico's. Het pensioenfonds heeft dan ook een sterke risicobereidheid inzake het aandelenkoersrisico.

Fondsbeleid en beheersmaatregelen

Het beleggingsrisico, door in de totale portefeuille voor zo'n 25% in aandelen te beleggen, wordt beheerst en weloverwogen genomen, passend in de lange termijn beleggingsstrategie van het fonds en gebaseerd op een ALM-studie. Ingegeven door het ambitieniveau ter zake herstelkracht en toeslagverlening van het fonds, wordt in beginsel het aandelen (koers)risico strategisch niet afgedekt. Dit omdat het fonds ervan uitgaat dat aandelen op de langere termijn waarde toevoegen. Aandelen zijn daarmee, naast diversificatie, op de langere termijn met name van belang voor het waarmaken van de toeslagambitie van het fonds.

Het aandelenrisico wordt beperkt door te beleggen in fondsen. Deze fondsen hebben een vergaande spreiding van de beleggingen over landen, sectoren en individuele beleggingstitels, waardoor niet markt gedreven ontwikkelingen een beperkte invloed hebben op de totale waarde van de portefeuille.

Na toepassing van deze beheersmaatregelen acht het fonds het netto aandelenkoersrisico als aanzienlijk.

In 2016 schonken het bestuur en het bestuursbureau extra aandacht aan onder meer:

- Monitoring van de kwaliteit en volledigheid van de rechten en uitkeringenadministratie;
- Beoordeling van de volledigheid, relevantie en effectiviteit van de ISAE3402 type II scope;
- Evaluatie en aanpassing van de SLA en mandaat met de uitvoerders.

Het bestuur heeft zich een mening kunnen vormen over de kwaliteit van de interne beheersing bij de uitvoerders en de maatregelen die continu worden genomen om deze te versterken. Maandelijks wordt de dekkingsgraad aan het bestuur gerapporteerd. Tenslotte worden rapportages verstrekt aan het bestuur door de compliance officer aangaande het wel of niet voldoen aan de gedragscode, insidersregeling en de hiermee verbonden activiteiten.

De rapportage- en informatiestromen zoals hiervoor omschreven zijn erop gericht het bestuur in staat te stellen de opzet, bestaan en werking van de interne beheersing gedurende het jaar vast te stellen en indien nodig bestuurlijk in te grijpen. In 2017 zal het bestuur een integrale risicobenadering invoeren. Hierdoor zal het bestuur beschikken over concrete handvatten voor de risicobeheersing, zoals het formuleren van risicobereidheid en beheersmaatregelen en risicomonitoring.

9. Samenvatting actuairaal verslag

Technische voorzieningen

De technische voorzieningen bedragen ultimo 2016 € 350,008 miljoen. De TV zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur en de meest actuele grondslagen zoals opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). In het verslagjaar zijn zowel de sterftegrondslagen als de opslag ter financiering van het wezenpensioen aangepast.

Premie

De gedempte kostendekkende premie (exclusief kosten voor de VPL-regeling) in het verslagjaar bedroeg € 9,858 miljoen. De feitelijke premie bedroeg € 10,000 miljoen (exclusief kosten voor VPL-regeling). Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie.

Vermogenspositie

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) van het fonds bedraagt 4,2% van de technische voorzieningen ofwel € 14,700 miljoen, en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt 15,0% van de technische voorzieningen ofwel € 52,548 miljoen. De actuele dekkingsgraad ultimo 2016 is 97,9% en het eigen vermogen van het fonds € -7,487 miljoen. Daarmee is het eigen vermogen lager dan minimaal vereist.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad van het fonds per 31 december 2016 is 95,8%. In verband daarmee is op grond van door DNB vastgestelde definities einde 2016 sprake van een dekkingstekort. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden. Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad van het fonds bedraagt volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet per 31 december 2016 is 79,9%.

Resultaat verslagjaar

Het in 2016 behaalde resultaat van het fonds bedraagt € -11,767 miljoen. Dit resultaat wordt grotendeels verklaard doordat het resultaat op beleggingen onvoldoende waren om de toename van verplichtingen door de ontwikkeling van de rentecurve te compenseren. Zie actuariële analyse van het resultaat in toelichting op de staat van baten en lasten.

Herstelplan

Het fonds heeft zowel in 2016 als in 2017 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. DNB heeft ingestemd met deze plannen.

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2015	1.157	914	817	2.888
Mutaties door:				
– Nieuwe toetreding	47	0	0	47
– Ontslag met premievrije aanspraak	-41	41	0	0
– Waardeoverdracht	0	-10	0	-10
– Ingang pensioen	-25	-21	54	8
– Afkoop	0	-1	-2	-3
– Overlijden	-4	-6	-40	-50
– Andere oorzaken ¹⁾	3	1	14	18
Mutaties per saldo	-20	4	26	10
Stand per 31 december 2016	1.137 ²⁾	918	843	2.898

Specificatie pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdomspensioen	587	578
Partnerpensioen	231	215
Wezenpensioen	25	24
	843	817

10. Vooruitblik

In 2017 zullen een aantal transitietrajecten de nodige aandacht van het bestuur vragen. Deze liggen allereerst op het terrein van de inrichting van de beleggingsportefeuille. De in het kader van EMIR vereisten noodzakelijke aanpassingen worden in de eerste helft van 2017 vormgegeven. Daarnaast wordt een vervolg gegeven aan de inrichting van het systeem van Integraal Risicomanagement van het fonds. Ook na de implementatie daarvan in het tweede kwartaal van 2017 moet daaropvolgend een verdere verdiepingsslag worden gemaakt. De implementatie van het vernieuwde bestuursmodel betekent dat in de loop van 2017 de bezetting van het bestuur aanzienlijk wijzigt. Een adequate en soepele transitie is wenselijk om de noodzakelijke continuïteit en slagvaardigheid van het fonds te waarborgen. Tenslotte wordt in 2017 opnieuw de toekomstbestendigheid en financiële opzet van het fonds op de bestuursagenda geplaatst zodat op deze onderdelen (nieuw) beleid wordt geformuleerd. Hiertoe wordt eveneens overleg gevoerd met sociale partners.

¹⁾ Dit betreft voornamelijk eliminaties van dubbeltellingen (van pakketten naar unieke telling).

²⁾ Waarvan 55 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling wegens arbeidsongeschiktheid.

Vastgesteld te Roermond, 19 juni 2017

Het bestuur

Mevr. H. Peters
(voorzitter)

Dhr. J. van der Meulen

Dhr. G. Monsieur

Verslag van de compliance officer

Binnen Pensioenfondsen Rockwool zijn in het kader van compliance verschillende taken neergelegd bij de Compliance Officer. In 2016 zijn acties ondernomen om deze taken zodanig te structureren dat deze organisatorisch correct kunnen worden uitgevoerd. Daartoe zijn onder meer verschillende registers aangelegd. Daarnaast is in 2016 voor het eerst een uitgebreide rapportage opgesteld in het kader van de compliance taken. In deze rapportage aan het bestuur zijn verschillende onderwerpen opgenomen die hieronder zijn weergegeven.

Integriteitbeleid

In 2015 heeft het fonds een Integriteitbeleid vastgesteld. In dit beleid is onder meer opgenomen dat het beleid niet alleen ziet op de aan het Pensioenfonds verbonden personen maar ook op de medewerkers van organisaties waaraan activiteiten zijn uitbesteed. In het Integriteitbeleid is opgenomen dat het fonds moet vaststellen dat de regels van het integriteitbeleid van de betreffende externe uitvoeringsorganisatie alsmede het toezicht daarop vergelijkbaar is met de normen die het fonds heeft gesteld. In het Integriteitbeleid is tevens opgenomen dat er een gevaar van belangenverstrengeling is en dat dit kan worden beperkt door personen daarover voor te lichten. Deze voorlichting is in de huidige praktijk beperkt tot het startmoment bij het fonds van de functionaris, waarbij de voorlichting wordt ingevuld door het bestuursbureau. Ook gedurende het jaar of de zittingsperiode kan voorlichting plaatsvinden. Het paritaire bestuursmodel heeft in zich dat sprake kan zijn van een dubbele loyaliteit die leidt tot belangenverstrengeling. In het Integriteitbeleid is daarover opgenomen dat in de periodieke bestuurlijke zelfevaluatie de dubbele loyaliteit aan de orde wordt gesteld. Niet gebleken is dat dit bij de bestuurlijke zelfevaluatie in 2016 is gebeurd. In de compliance rapportage aan het bestuur zijn verschillende aanbevelingen gedaan het integriteitbeleid verder vorm te geven.

Gedragscode

De Gedragscode van het fonds is in 2015 herzien. In de Gedragscode zijn verschillende verklaringen, toestemmings- en meldingsplichten opgenomen. Niet is vastgesteld dat in 2016 door verbonden personen in strijd met de gedragscode is gehandeld. Wel bestaat, gezien het aantal meldingen, de indruk dat niet alle verbonden personen de in het kader van de Gedragscode noodzakelijke meldingen voor het onderdeel "uitnodigingen" hebben gedaan. Ter voorkoming daarvan in de toekomst is de aanbeveling gedaan dat meldingen in het kader van de gedragscode op iedere bestuursagenda worden geplaatst.

Incidentenregeling

De Incidentenregeling is in 2015 door het fonds vastgesteld. Incidenten dienen te worden gemeld bij de Compliance Officer. In 2016 zijn meldingen ontvangen van een viertal incidenten. In 2016 zijn geen zware incidenten gemeld.

Klokkenluiderregeling

De Klokkenluiderregeling is in 2015 door het fonds vastgesteld. Conform deze Klokkenluiderregeling wordt de Compliance Officer door de voorzitter dan wel rechtstreeks geïnformeerd over meldingen uit hoofde de Klokkenluiderregeling. In 2016 zijn geen meldingen ontvangen uit hoofde van de Klokkenluiderregeling.

Verslag van de Raad van Toezicht

De raad beoordeelt het functioneren van het fonds en het bestuur aan de hand van een aantal normen. Onderstaand zijn deze normen opgenomen alsmede de belangrijkste aanbevelingen van de raad.

Follow-up bevindingen

De Raad rekent het tot zijn taak te beoordelen of en in hoeverre opvolging is gegeven aan eerdere bevindingen en aanbevelingen en de termijn waarbinnen dit gebeurt.

Hoewel de Raad constateert dat het Bestuur tal van aanbevelingen ter harte heeft genomen, stelt de Raad toch ook vast dat op een aantal terreinen geen of te weinig voortgang is gemaakt. De Raad beveelt het bestuur daarom aan zorg te dragen voor een gestructureerd plan van aanpak met betrekking tot de aanbevelingen van de Raad, het Verantwoordingsorgaan, de accountant en de certificerend actuaaris.

Algemeen Beleid

Een pensioenfondsbestuur dient de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten, waaronder de risicohouding, (in overleg met andere organen) vast te stellen. Tevens dient het Bestuur een visie te hebben op een toekomstbestendige uitvoering.

De Raad constateert dat het Bestuur er ook in 2016 niet aan toe is gekomen voldoende betrokkenheid van het Verantwoordingsorgaan te organiseren met betrekking tot de gehanteerde doelstellingen en uitgangspunten, waaronder de risicohouding. De Raad herhaalt dat dit noodzakelijk is om voldoende draagvlak te krijgen onder alle geledingen.

De Raad heeft eveneens vastgesteld dat het Bestuur er in het verslagjaar niet toe is gekomen een visie te formuleren op een toekomstbestendige uitvoering van de pensioenregeling. Het enkel afwachten wat de wensen zijn van de werkgever met betrekking tot de uitvoering van de pensioenregeling, acht de Raad onvoldoende. Een bestuur dient voorbereid te zijn op de toekomst en zicht te hebben op, en een onderzoek te doen naar, mogelijke scenario's. De Raad heeft vastgesteld dat het bestuur in het eerste kwartaal van 2017 een start heeft gemaakt met een toekomstverkenning.

Governance

De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing is geborgd. Het fonds hanteert de Code Pensioenfondsen. Het fonds zorgt ervoor dat de beleidsoverwegingen van het bestuur steeds kenbaar zijn.

Overall heeft de Raad de indruk dat het Bestuur in het verslagjaar daadkracht miste. Besluitvorming duurde, naar het oordeel van de Raad, soms onnodig lang. De Raad heeft het Bestuur hier meermalen op aangesproken.

Mede naar aanleiding van de uitkomsten van de externe evaluatie van het Bestuur overweegt het Bestuur een ander besturingsmodel. Dit met name omdat geen sprake is van een evenwichtige inbreng van alle bestuursleden. De Raad trekt uit de externe evaluatie de conclusie dat het Bestuur eerder elkaar onderling te weinig heeft aangesproken op inzet en inbreng.

De Raad wil benadrukken dat een discussie over een ander of verstevigd bestuursmodel niet los gezien kan worden van een visie op de toekomst van het fonds. Ook dient er naast het bestuursmodel aandacht te zijn voor de interne organisatie van het fonds.

Begin 2016 is een gedetailleerd memo opgesteld, waarin wordt aangegeven of en in hoeverre het fonds compliant is met de Code Pensioenfondsen. Er ontbreekt echter nog steeds een concreet stappenplan. De Raad beveelt aan dit op korte termijn op te stellen.

De verslaglegging van vergaderingen is aanzienlijk verbeterd, maar nog steeds is uit de verslagen niet altijd duidelijk welke beleidsoverwegingen ten grondslag hebben gelegen aan een bepaalde beslissing. De Raad herhaalt daarom haar aanbeveling in verslagen in alle gevallen de beleidsoverwegingen op te nemen.

Financiële opzet

Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben, die zodanig is dat er een consistent geheel is tussen gewekte verwachtingen, financiering en de realisatie van voorwaardelijke toeslagen. De financieringsopzet dient toekomstbestendig te zijn.

In 2015 werd voor de kostendeekkende premie gerekend met een gedempte rekenrente van 4,5%. Op grond van het financiële toetsingskader wordt vanaf 2016 gerekend met een gedempte rekenrente op basis van de tienjarig gemiddelde DNB rentetermijnstructuur.

Het bestuur heeft in het verslagjaar vastgesteld dat dit gemiddelde steeds lager wordt, waardoor in de komende jaren het verschil tussen de verwachte feitelijke premie en de verwachte gedempte kostendeekkende premie wellicht negatief kan uitvallen. In dat geval dient de opbouw van pensioenaanspraken naar verhouding te worden gekort zodanig dat het resultaat op premie niet negatief wordt. In verband hiermede is het bestuur in overleg getreden met sociale partners. Het Bestuur heeft besloten de financiële opzet van het fonds in 2017 opnieuw te beoordelen. De Raad juicht dit besluit toe. De Raad beveelt het bestuur aan bij deze herbeoordeling de verschillende belangen evenwichtig af te wegen.

Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de risicohouding. De beleggingsmandaten dienen in overeenstemming te zijn met het opgestelde beleid.

Het Bestuur is 2016 gestart zonder een (goedgekeurd) beleggingsplan voor 2016. De Raad geeft sinds 2014 aan dat een jaarlijks beleggingsplan tijdig ter goedkeuring dient te worden voorgelegd aan het Bestuur. Het Bestuur heeft derhalve in 2016 het beleggingsplan 2015 gevolgd zonder dat daaraan duidelijke overwegingen ten grondslag lagen. In het verslagjaar 2016 heeft de Raad dat onder de aandacht gebracht van het Bestuur. Het Bestuur heeft in de tweede helft van 2016 een beleggingsplan 2016-2018 goedgekeurd. Dit sluit niet aan bij de verwachting van de Raad aangezien over een periode van drie jaar doorgaans een strategisch beleggingsbeleid wordt vastgesteld gebaseerd op een gedegen onderzoek, bijvoorbeeld uit een ALM-studie. Uit het strategisch beleggingsbeleid volgt doorgaans een jaarlijks beleggingsplan. De raad beveelt het bestuur aan een deugdelijk beleggingsplan 2017 op te stellen.

Uitbesteding

Een fondsbestuur dient een beleid te hebben met betrekking tot de uitvoering van activiteiten door derden. De selectiecriteria voor partijen waaraan werkzaamheden worden uitbesteed dienen helder te zijn alsmede de overwegingen die geleid hebben tot de keuze voor een bepaalde partij. Ook in geval van uitbesteding dient het Bestuur in control te zijn. De samenwerking met partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan werkzaamheden worden uitbesteed, dient op regelmatige basis te worden geëvalueerd.

Het fonds beschikt over een vastgelegd uitbestedingsbeleid. Het Bestuur toetst de uitvoering van uitbesteedde activiteiten. Zo beoordeelt het Bestuur de uitbesteding aan de hand van ISAE 3402 rapportages van zowel de pensioen- als de vermogensbeheerder. De Raad beveelt het bestuur aan voorafgaand aan een verslagjaar de scope van de ISAE 3402 rapportages te bespreken.

Onderdeel van de beoordeling van de uitbesteding is de evaluatie van de partijen (met inbegrip van adviseurs) waaraan wordt uitbesteed. Het bestuur heeft in 2016 evaluatiegesprekken gevoerd met de dienstverleners van het fonds. Daarbij was voor de Raad niet duidelijk welke criteria werden gehanteerd. De Raad is van mening dat bij de evaluatie de selectiecriteria leidend dienen te zijn. De Raad beveelt het bestuur aan zorg te dragen voor een gestructureerde beoordeling van de uitbesteede werkzaamheden.

Risicomanagement

Het Bestuur van het fonds is zich bewust van de risico's en zorgt voor een goede organisatie van een integraal risicomanagement. Het Bestuur houdt bij het nemen van beslissingen steeds oog voor mogelijke risico's.

In het bevindingenrapport over het jaar 2015 heeft de Raad het bestuur de herhaalde aanbeveling gedaan een gestructureerde visie ten aanzien van integraal risicomanagement te ontwikkelen en deze in 2016 te implementeren.

Er zijn in de eerste helft van het jaar onvoldoende inspanningen verricht en uiteindelijk heeft het bestuur laat in het verslagjaar professionele begeleiding ingehuurd om het integraal risicomanagement naar een acceptabel niveau te brengen. De Raad stelt vast dat het integraal risicomanagement onvoldoende heeft gewerkt in 2016, maar is positief over de inmiddels ingeslagen weg. De Raad beveelt het Bestuur aan blijvend voldoende prioriteit te geven aan het risicomanagement.

Communicatie

Het fondsbestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, dat bij het fonds past. Het beleid dient er op gericht te zijn deelnemers meer pensioenbewust te maken en de verwachtingen van deelnemers te managen. De effectiviteit van de communicatie dient periodiek te worden gemeten.

Het fonds heeft thans in concept een communicatiebeleidsplan. In de praktijk vindt veel informatie en communicatie plaats door regelmatige voorlichtingssessies en doordat deelnemers op eenvoudige wijze het bestuursbureau kunnen benaderen indien zij vragen hebben. Dat is positief. Er wordt in het algemeen op een goede wijze getracht de verwachtingen van deelnemers te managen. Wel valt op dat nog steeds gecommuniceerd wordt over een indexeringsambitie, terwijl indexering voorlopig niet is te verwachten. Er bestaat daardoor geen consistent geheel tussen gewekte verwachtingen, de financiering en de realisatie van voorwaardelijke toeslagen. De Raad beveelt het bestuur aan om, zoals ook opgenomen in het concept communicatiebeleidsplan, te monitoren of de inspanningen op het gebied van communicatie het gewenste effect hebben.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van de raad van toezicht en dankt de raad voor zijn inspanningen in het verslagjaar. In het periodiek overleg van het bestuur met de raad van toezicht zijn de verschillende door de raad genoemde onderwerpen ter sprake gekomen. Naast het periodiek overleg heeft het bestuur aanvullend overleg gehad met de raad over specifieke onderwerpen. Zoals hiervoor al in het verslag aangegeven heeft het bestuur in 2015 een aantal belangrijke stappen gezet. Het bestuur begrijpt dat de raad van toezicht van mening is dat meer voortgang in het verslagjaar wenselijk was. In dit verband wijst het bestuur erop dat bewuste keuzes zijn gemaakt en prioriteit is gegeven aan een aantal onderwerpen. Dat hierdoor andere onderwerpen onvoldoende voortgang hebben gehad is inherent aan deze keuze. Dat de raad de indruk heeft dat het bestuur daadkracht miste wordt door het bestuur betreurd. Op verschillende onderwerpen zijn door het bestuur in 2016 voor de toekomst cruciale keuzes gemaakt. Om deze beslissingen op een verantwoorde wijze te nemen was het noodzakelijk daarvoor voldoende tijd te nemen.

Met de ingezette versterking van het bestuursmodel is het bestuur ervan overtuigd dat in 2017 belangrijke stappen kunnen worden gezet die tegemoet komen aan de door de raad van toezicht geplaatste kritische kanttekeningen en aanbevelingen. De financiële opzet van het fonds, de verdere implementatie van integraal risicomanagement en de gestructureerde follow up van bevindingen en aanbevelingen zullen in dat kader in ieder geval prioriteit krijgen van het bestuur.

Verslag van Verantwoordingsorgaan

1. Hoofdtaken verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft als hoofdtaken:

- Het adviseren van het bestuur over de in de pensioenwet opgenomen onderwerpen. Er zijn geen aanvullende advies bevoegdheden aan het VO toegekend.
- Het zorgdragen dat het bestuur verantwoording aflegt over:
 - het handelen van het bestuur,
 - het door het bestuur uitgevoerde beleid en
 - de beleidskeuzes van de toekomst.

Jaarlijks wordt hierover een oordeel uitgesproken met onderstaand verslag. Gedurende het jaar wordt het handelen van het bestuur gevolgd. Indien nodig wordt direct toelichting gevraagd.

Het verantwoordingsorgaan geeft in dit verslag een oordeel over het kalenderjaar 2016. De door de sociale partners in de pensioenovereenkomst vastgelegde inhoudelijke pensioenafspraken, inclusief de daarbij afgewogen belangen, maken geen deel uit van het vormen van het oordeel.

In het onderstaande verslag zal een verdere toelichting gegeven worden met onderbouwing, als mede een aantal aanbevelingen.

2. Activiteiten/bronnen voor oordeelsvorming 2016

- Het VO heeft gedurende 2016 drie reguliere vergaderingen gehad en één jaarwerksessie. Tijdens de reguliere vergaderingen dienen de notulen van de bestuursvergaderingen als belangrijkste input en daarnaast worden ook de andere gedeelde stukken besproken. De heer Reuling van het bestuursbureau neemt aan het tweede deel van de reguliere vergaderingen deel om direct vragen te beantwoorden en toelichting te geven.
- De voorzitter van het bestuur heeft in de tweede helft van 2016 de voorzitter van het VO na elke bestuursvergadering geïnformeerd.
- Er zijn 2 overleggen geweest met het Bestuur, waarvan één met het volledige bestuur (in maart) en één met het dagelijks bestuur (in november).
- Overleg Raad van Toezicht (RvT) en VO: 1 bijeenkomst en diverse malen telefonisch contact tussen voorzitters. December overleg is naar januari 2017 verplaatst.
- De voorzitter van het VO is geïnterviewd in het kader van de zelfevaluatiesessie van het bestuur en heeft deelgenomen aan de bespreking van het eindrapport (samen met de voorzitter RvT).
- In het proces van de keuze voor het nieuwe bestuursmodel is er regelmatig overleg geweest en is het VO ook betrokken in de gesprekken met de sociale partners.
- In september is de heer van der Eijnden als VO lid voortijdig afgetreden en is de heer Sprenger als nieuwe vertegenwoordiger namens de werknemers toegetreden.
- In de periode november-december hebben de 4 huidige VO leden deelgenomen aan de SPO training 'Fundament voor het VO'. De rol, taken en bevoegdheden van het VO zijn hiermee veel duidelijker geworden. In de toekomst zullen VO-leden geadviseerd worden om binnen een jaar na hun aanstelling deze training te volgen. Het VO hoopt met de opgedane kennis haar taak beter te kunnen uitvoeren en daarmee ook een meer actieve bijdrage te kunnen leveren.

3. Uitgebrachte adviezen

- Premie egaliserings depot
16 maart heeft het bestuur de mening van het VO gevraagd over het instellen van een premie egaliserings depot. Het bestuur had het standpunt dat er geen aanleiding was om een dergelijk depot in te stellen. Dit onderwerp is niet formeel adviesplichtig. In de VO vergadering van 22 maart heeft de heer Reuling verdere toelichting gegeven. Na ruggespraak met de voorzitter van de RvT heeft het VO op 14 april medegedeeld dat het voorstel van het bestuur gesteund werd. Doorslaggevende reden was het werkelijke premie tekort en de ontwikkeling hiervan in de komende jaren
- Communicatiebeleidsplan
Op 9 november heeft het VO het Communicatiebeleidsplan ontvangen voor advies. Hierop is op 12 januari 2017 een uitgebreide reactie gestuurd. De aanbevelingen zijn door het bestuur overgenomen en verwerkt in een herziene versie die 25 januari door het VO werd ontvangen. Het VO geeft op basis van deze versie op 9 februari 2017 positief advies gegeven.
- Beleggingsbeleid: Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) paragraaf
Het bestuur vraagt op 9 november de mening van het VO over de formulering van het MVB beleid in het opgestelde concept Beleggingsbeleid. Het VO heeft hierover geen adviesrecht, maar heeft wel in de vorige jaarverslagen de aanbeveling gedaan om een MVB beleid te formuleren. In het overleg met het bestuur op 21 december heeft het VO zijn instemming met het verwoordde beleid gegeven, maar ook gevraagd de voortgang van MVB in de komende jaarverslagen op te volgen. Dit is ook nog eens per mail herhaald op 13 maart 2017 en is tevens in dit verslag opgenomen in de aanbevelingen.
- Herbenoeming voorzitter RvT
Het VO heeft op 23 maart positief advies gegeven over de herbenoeming van mevrouw Schols als voorzitter van de RvT
- Voordracht nieuw lid RvT
Het VO heeft op 29 november mevrouw Nijhuis voorgedragen als nieuw lid van de RvT. Hiertoe was eerder (19 september) ingestemd met de, door de RvT opgestelde, profielschets. De voorzitters van RvT en het VO en dhr. De Valck (lid RvT) deelden op 28 november een unanieme voorkeur op basis van de interviews met drie kandidaten.

Naast de gevraagde adviezen heeft het VO zelf het initiatief genomen om de discussie met het bestuur aan te gaan op de volgende onderwerpen:

- Toekomst van huidig bestuursmodel
In een mail van 22 juli 2016 heeft het VO haar zorgen geuit en is het bestuur gevraagd een duidelijk voorstel op te stellen voor het vervullen van haar rol in de toekomst. Het VO heeft hierbij in overweging gegeven om het bestuur aan externe deskundige bestuurders over te dragen.
- Aanpak dreigende situatie 2017
In een mail van 22 juli heeft het VO het bestuur gevraagd een meer proactieve houding richting sociale partners in te nemen in zake de discussie hoe een mogelijk te lage dekking van de premie in 2017 aanpak moet worden.
- Evenwichtigheid huidige situatie en toekomstige maatregelen
In navolging de vorige mail heeft het VO op 29 november een brief aan het bestuur gestuurd waarin de zorg over de evenwichtigheid van de huidige situatie wordt geuit. Het VO vraagt het bestuur om duidelijk de evenwichtigheid aan te geven van mogelijke toekomstige corrigerende maatregelen. Hopelijk wordt hier in 2017 een betere invulling aan gegeven.

4. Oordeel over beleid en uitvoering

Het bestuur geeft in haar visie aan een stabiel en toekomstbestendig beleid te willen voeren en daarbij te streven naar draagvlak en vertrouwen (uit ABTN 2015). De kernelementen uit dit beleid kunnen direct gekoppeld worden aan de momenteel kritische elementen in de uitvoering:

- Stabiliteit en toekomstbestendigheid
 - Professionalisering van het bestuur en van het risicomanagement
 - Ontwikkelen van een visie op toekomstbestendigheid
- Draagvlak en vertrouwen
 - Samenwerking met fondsorganen, met name RvT en VO
 - Communicatie naar de geledingen

Het VO heeft met name het Verslag van Bevindingen van de RvT gebruikt als basis voor de beoordeling van het beleid en de uitvoering. Hierna wordt eerst de reactie van het VO op dit verslag besproken alsmede de samenwerking tussen bestuur en RvT. Vervolgens wordt een korte eigen visie van het VO op het functioneren van het bestuur gegeven.

De RvT heeft haar bevindingen duidelijk weergegeven in haar Verslag van Bevindingen en daaraan heldere aanbevelingen gekoppeld. De bevindingen herkent het VO grotendeels, alleen op het vlak van Governance is het VO van mening dat de keuze van het bestuursmodel wel los gezien kan worden van toekomstbestendigheid. Het bestuur heeft naar mening van het VO adequaat en zorgvuldig gehandeld in keuze voor het nieuwe bestuursmodel.

Het VO onderschrijft alle aanbevelingen van de RvT. Het feit dat op het merendeel van de aanbevelingen onvoldoende voortgang is geboekt, baart ook het VO zorgen. Het VO constateerde dat de onvoldoende effectiviteit van het bestuur, ook geresulteerd heeft in een meer zakelijke opstelling van de RvT. Het VO verwacht dat door het nieuwe bestuursmodel, met een professioneler bestuur, de effectiviteit zal toenemen.

Het VO wil de volgende hoofdpunten uit de aanbevelingen van de RvT benadrukken:

- Het proactief betrekken van het VO en zich bewust te zijn van de eigen rol in het verbeteren van het functioneren van de fondsorganen.
- Het blijvend prioriteit geven aan integraal risicomanagement, waarbij in 2017 het plan van aanpak vertaalt moet worden naar concrete acties en tijdslijnen.
- Een visie te formuleren op toekomstbestendigheid, gebaseerd op een duidelijke evenwichtige belangenafweging.
- Het uitvoering geven aan het in 2016 opgestelde communicatiebeleidsplan en dit vertalen in een duidelijk communicatie jaarplan 2017

Het VO constateert dat de bereikte verbeteringen in de uitvoering van afgelopen jaren, gehandhaafd zijn in 2016, maar dat verdere ontwikkeling niet doorzet. De verbeteringen waren met name een gevolg van het instellen van het bestuursbureau. Het lijkt erop dat alle tijd nodig is voor achterstallig onderhoud en het uitvoeren van urgente acties. Hierdoor heeft de structurele verbetering in de uitvoering niet doorgezet. Het VO had gehoopt dat in 2016 de stijgende lijn was doorgezet, met name op het vlak van jaarplanning en duidelijke onderbouwing en communicatie van besluitvorming.

Het VO heeft veel waardering voor het proces van zelfevaluatie door het bestuur en de wijze waarop hier conclusies uit getrokken zijn.

Het VO heeft over 2016 geen besluitvorming kunnen vaststellen waarin de onafhankelijkheid en de juiste balans tussen de diverse belangen niet gewaarborgd zijn.

5. Aanbevelingen

- Profielschetsen
Profielschetsen van alle posities in bestuur, RvT, commissies en VO moeten beschikbaar zijn. Deze moeten voldoen aan de eisen die door de toezichthouder gesteld worden. Dit was ook al als aanbeveling in het jaarverslag van 2014 en 2015 opgenomen.
- Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)
Het streven naar MVB is in 2016 vastgelegd in het Beleggingsbeleid. Om kwantitatief opvolging te geven aan het MVB, stelt het VO voor om in de komende jaarverslagen op te nemen welk percentage van het belegd vermogen belegd is in fondsen met een ESG-karakter. Ook de ontwikkeling over de jaren kan dan getoond worden.
- Jaarplan
Het VO constateert dat het bestuur voor 2016 geen jaarplan en doelstellingen heeft vastgesteld. Het VO adviseert om in de toekomst een jaarplan op te stellen zodat het bestuur zo efficiënt en gestructureerd mogelijk kan functioneren en duidelijkheid geeft aan het VO wat er verwacht wordt.

6. Aandachtgebieden voor 2017

De aandachtsggebieden van het VO zijn voor 2017 het volgen van de activiteiten van het bestuur op het vlak van:

- De professionalisering van het bestuur en van het risicomanagement
- De ontwikkeling van een visie op toekomstbestendigheid
- De samenwerking tussen de fondsorganen (met name RvT en VO)
- De communicatie naar de geledingen

Reactie van het Bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag 2016 van het Verantwoordingsorgaan. Het nieuwe uitgebreidere jaarverslag van het Verantwoordingsorgaan kent een heldere structuur met allereerst aandacht voor taken, activiteiten en uitgebrachte adviezen, en vervolgens een oordeel over beleid en uitvoering, aanbevelingen en aandachtsggebieden voor 2017.

Het bestuur is verheugd dat het voltallige Verantwoordingsorgaan de training “Fundament voor het VO” heeft gevolgd. Het Verantwoordingsorgaan is hierdoor nog beter voorbereid op haar taak.

Het bestuur deelt de kritische opmerkingen in het oordeel over beleid en uitvoering van het Verantwoordingsorgaan over 2016 en streeft in het nieuwe bestuursmodel naar een verdere professionalisering, verbetering en effectiviteit. De verbeterde uitvoering is in 2016 gehandhaafd dankzij de inzet en betrokkenheid van het bestuursbureau. De verdere ontwikkeling dient mede te komen vanuit de professionalisering van het bestuur en verhoogde effectiviteit.

Belangrijke onderwerpen als Integraal Risico Management, toekomstbestendigheid en het nieuwe communicatieplan zijn opgestart en worden in 2017 verder opgevolgd.

Het bestuur vindt een goede samenwerking met fondsorganen belangrijk en waardeert een positief kritische houding van de fondsorganen. Waar nodig neemt het bestuur initiatief om de goede samenwerking te bevorderen.

Het bestuur neemt kennis van de aanbevelingen en aandachtsggebieden van het Verantwoordingsorgaan en neemt deze mee in de planning van haar werkzaamheden voor 2017. Met de komst van externe professionele bestuurs- en commissieleden verwacht het bestuur hier een goede invulling aan te geven.

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor haar werkzaamheden en inspanningen in 2016, waaronder de door het Verantwoordingsorgaan genomen initiatieven tot discussie, en ziet uit naar een voortzetting van de goede samenwerking.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming van het resultaat; in duizenden euro)

Activa	2016	2015
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken	16.019	15.662
Zakelijke waarden	91.033	85.094
Vastrentende waarden	225.261	218.348
Overige beleggingen	4.810	0
Derivaten		
– Valutatermijntransacties	244	0
– Renteswaps	1.412	61
	338.779	319.165
Herverzekeringsdeel voorziening arbeidsongeschiktheid [2]	1.182	564
Vorderingen en overlopende activa [3]	1.153	1.101
Liquide middelen [4]	9.515	5.683
	350.629	326.513

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2016	2015
Reserves		
Algemene reserve [5]	-7.487	4.280
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	348.826	311.284
Voorziening arbeidsongeschiktheid [7]	1.182	1.112
	350.008	312.396
Kortlopende schulden [8]	8.004	9.740
Overlopende passiva [9]	104	97
	350.629	326.513

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2016	2015
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen		
Directe beleggingsopbrengsten [10]	5.316	5.139
Indirecte beleggingsopbrengsten [11]	17.548	174
Kosten vermogensbeheer [12]	-703	-828
	22.161	4.485
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]	10.623	10.455
Saldo van overdrachten van rechten [14]	-297	-581
Pensioenuitkeringen [15]	-5.951	-5.680
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [16]		
Wijziging rentecurve	-32.073	2.801
Benodigde interesttoevoeging	192	-479
Inkoop nieuwe aanspraken	-12.125	-12.111
Inkomende waardeoverdrachten	-447	-92
Uitgaande waardeoverdrachten	847	893
Vrijval excassokosten	173	195
Uitkeringen en afkopen	5.782	5.713
Actuarieel resultaat op sterfte	1.722	480
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-476	67
Actuarieel resultaat op mutaties	191	65
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	-721	1.138
Afschaffing 3-maandsmiddeling DNB curve	0	-14.134
Aanpassing UFR methodiek DNB curve	0	-8.472
Incidentele mutatie (verlaging opslag wezenpensioen)	924	0
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	-1.531	5
	-37.542	-23.931
[17] Mutatie voorziening arbeidsongeschiktheid	-70	-1.112

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2016	2015
Herverzekering		
Premies herverzekering [18]	0	0
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [19]	-823	-870
Overige baten en lasten [20]	132	53
Saldo van baten en lasten	-11.767	-17.181
Bestemming van het resultaat		
Algemene reserve	-11.767	-17.181
	-11.767	-17.181

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2016	2015
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen	10.623	10.455
Overgenomen pensioenverplichtingen	317	53
Overige	146	355
	11.086	10.863
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen, loonheffing, sociale premies en andere inhoudingen	-5.949	-5.676
Overgedragen pensioenverplichtingen	-613	-650
Premies herverzekering	-618	0
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-444	-406
Overige	-14	-240
	-7.638	-6.972
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	5.263	4.808
Verkopen beleggingen	5.523	18.431
	10.786	23.239
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-9.698	-26.255
Kosten vermogensbeheer	-704	-828
	-10.402	-27.083
Mutatie liquide middelen	3.832	47
Saldo liquide middelen 1 januari	5.683	5.636
Saldo liquide middelen 31 december	9.515	5.683

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Stichting Pensioenfonds Rockwool is statutair gevestigd in Roermond. Het doel van Stichting Pensioenfonds Rockwool is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van ROCKWOOL B.V., Industrieweg 15 te Roermond.

Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in euro. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Schattingswijziging

In 2016 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2016, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2016 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2016 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met € 721 duizend als gevolg van deze schattingswijziging.

Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad € 721 duizend in 2016 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Daarnaast heeft het bestuur besloten de fondsspecifieke correcties op basis van het Willis Towers Watson ervaringssterfmodel 2016 vanaf 31 december 2016 toe te passen. Dit kan tevens worden aangemerkt als schattingswijziging. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening bedraagt € 56 duizend.

In 2016 heeft het bestuur onderzocht of de opslag voor wezenpensioen prudent is vastgesteld en voldoende is voor de financiering van de ingegane wezenpensioenen. Dit onderzoek heeft ertoe geleid dat de opslag voor het wezenpensioen verlaagd is van 3,66% naar 2,0%. Deze verlaging is ultimo 2016 doorgevoerd. Het effect van deze schattingswijziging bedraagt € 924 duizend.

Opname van een actief of een verplichting / baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt

dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de nominale waarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de taxatiewaarde. De beursgenoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen

De beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De beursgenoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele

marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. In het verleden gold als disconteringsvoet de EURIBOR-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Herverzekering

Arbeidsongeschiktheid

Het arbeidsongeschiktheidsrisico is herverzekerd. Indien er een arbeidsongeschiktheidspercentage van 35% of meer bestaat krachtens de WIA zal er een gedeeltelijke vrijstelling van premiebetaling worden verleend. Vanaf 80% is er een gehele vrijstelling.

Voorziening arbeidsongeschiktheid

Het pensioenfonds houdt een IBNR (incurred but not reported) voorziening aan om te voorzien in de verwachte premievrijstelling de komende twee jaar. Deelnemers die ultimo 2016 al ziek zijn kunnen vanuit die situatie binnen twee jaar in de WIA terecht komen, waarbij aan hen vanaf dat moment premievrijstelling wordt verleend. Het fonds stelt de IBNR voorziening op tweemaal de jaarrisicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen, aangezien dit de verwachte last is die hieruit zal volgen.

Gesepareerd beleggingsdepot

Met Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V. te Rotterdam is een kapitaalovereenkomst gesloten. In deze kapitaalovereenkomst zijn het kort- en langlevensrisico gedurende de contractperiode (tot en met 31 december 2016) (her)verzekerd. Onderdeel van de overeenkomst is een gesepareerd beleggingsdepot. Het fonds heeft het juridisch eigendom van het gesepareerd beleggingsdepot voor het deel van de beleggingen dat correspondeert met de opgebouwde pensioenen. Het fonds loopt het economisch risico over de waarde en het rendement van de beleggingen. De overrente, dat wil zeggen het verschil tussen de op de beleggingen verdiende intrest en de voor de financiering van de pensioenverplichtingen benodigde rekenrente, komt contractueel ten gunste c.q. ten laste van het fonds. Het technisch resultaat wordt jaarlijks verantwoord. Aan het einde van de contractperiode (per 31 december 2016) zijn alle verplichtingen aan het fonds overgedragen.

Vorderingen overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Deze staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Algemene reserve

De jaarlijkse resultaten worden toegevoegd c.q. onttrokken aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde per de balansdatum van de pensioenverplichtingen, volgens de opgebouwde rechtenmethode, inclusief de verstrekte toeslagen jegens deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en hun nagelaten betrekkingen, alsmede de verplichtingen uit hoofde van de premievrijstellingsregeling wegens arbeidsongeschiktheid. De berekening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2016 (startjaar 2017). Er wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de Willis Towers Watson 2016 ervaringssterfte welke is toegepast voor Stichting Pensioenfonds Rockwool.

Rente

De rentetermijnstructuur ultimo 2016 zoals gepubliceerd door DNB. Hiermee is rekening gehouden bij de waardering van de technische voorziening.

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Leeftijden

Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar gesteld.

Wezenopslag

Voor niet ingegaan latent wezenpensioen wordt een voorziening getroffen ad 2% op de netto voorziening pensioenverplichtingen voor opgebouwd nabestaandenpensioen van niet-ingegane deelnemers.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 3% van de nettovoorziening (2015: 3%).

Gehuwdheid

Het nabestaandenpensioen is gebaseerd op een onbepaald partner systeem met een voor het fonds passende gehuwdheidsfrequentie. Deze is 100% op de pensioenleeftijd. Daarna wordt het bepaald partnersysteem gehanteerd.

Arbeidsongeschiktheid

De technische voorzieningen worden gelijkgesteld aan de contante waarde van de in totaal bereikbare aanspraken.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de renteopbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Voor het onroerend goed wordt de netto huur verantwoord. De interesten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van vastgoedbeleggingen, aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen, obligaties en participaties in vastrentende beleggingsfondsen;

- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden alle kosten opgenomen die verband houden met het beheer en de administratie van de beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten

De post overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorziening herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Voor de waardeoverdrachten die gedurende het boekjaar zijn uitgevoerd en afgerond, ontstaat een resultaat en zijn toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Dit betreft met name: correcties, technische winstdeling en overige baten.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa**[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds**

Categorie	Stand ultimo 2015	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen uitlotingen (af)lossingen	Gerealiseerde en niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2016
Onroerende zaken					
Directe en indirecte vastgoedbeleggingen	15.662	1.723	-2.538	1.172	16.019
Zakelijke waarden					
Aandelen	85.094	1.047	0	4.892	91.033
Vastrentende waarden					
Obligaties en andere vastrentende waarden	218.348	2.118	-2.813	7.608	225.261
Overige beleggingen					
Geldmarktfondsen	0	4.811	0	-1	4.810
Derivaten					
Valutatermijntransacties	0	0	0	244	244
Renteswaps	-7.805	0	-172	3.632	-4.345
	-7.805	0	-172	3.876	-4.101
Totaal belegd vermogen	311.299	9.699	-5.523	17.547	333.022
Derivaten					
Renteswaps	7.866				5.757
Belegd vermogen passiva zijde	7.866				5.757
Belegd vermogen activa zijde	319.165				338.779

Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waarde van de beleggingen is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Level 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Level 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contacte waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingsmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Level 4: Andere geschikte methoden.

	Stand ultimo 2016	Stand ultimo 2015
Level 1	108.333	86.548
Level 2	0	0
Level 3	224.689	224.751
Level 4	0	0
Totaal belegd vermogen inclusief derivaten	333.022	311.299

Onder waarderingsmodellen en technieken zijn derivaten verantwoord die rechtstreeks ten behoeve van het beleggingsdepot zijn afgesloten.

De indeling naar level is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd, zoals dat is geformuleerd in de daartoe strekkende prospectussen.

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen in 2016 opgesteld volgens het lookthrough-principe. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparagraaf.

	Stand ultimo 2016	Lopende intrest	Stand ultimo 2016 conform risico- paragraaf
Onroerende zaken	16.019	0	16.019
Zakelijke waarden	91.033	0	91.033
Vastrentende waarden	225.261	1.026	226.287
Overige beleggingen	4.810	0	4.810
Derivaten	-4.101	120	-3.981
	333.022	1.146	334.168

	2016	2015
[2] Herverzekeringsdeel voorziening arbeidsongeschiktheid	1.182	564
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Lopende intrest en dividend		
Hieronder is opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen intrest en dividend van:		
Obligaties	1.026	1.071
Derivaten	120	0
Liquide middelen	0	24
	1.146	1.095
Overige vorderingen		
Vooruitbetaalde kosten	0	1
Diverse vorderingen	7	5
	7	6
Totaal vorderingen en overlopende activa	1.153	1.101
Bovenstaande vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	186	97
Kas Bank	0	1
Rabobank	8.789	4.394
Depotbanken	540	1.191
	9.515	5.683
Liquide middelen staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Op de rekening van de ING Bank N.V. is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 400.000,-.		
Totaal activa	350.629	326.513

Passiva**Reserves****[5] Algemene reserve**

Stand per 1 januari

Bij: uit bestemming saldo

Stand per 31 december

Het minimaal vereist vermogen bedraagt 104,2% (2015: 104,2%).

De strategisch vereiste dekkingsgraad op basis van de solvabiliteitstoets bedraagt 115,0% (2015: 117,2%).

De feitelijke dekkingsgraad is 97,9% (2015: 101,4%).

Vóór 2015 was de dekkingsgraad vastgesteld als de reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. Vanaf 2015 is de dekkingsgraad vastgesteld als het totaal eigen vermogen plus de totale technische voorzieningen gedeeld door de totale technische voorzieningen.

De beleidsdekkingsgraad is 95,8% (2015: 102,9%).

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend op basis van het twaalfmaands gemiddelde over 2016.

De dekkingsgraad ultimo 2016 is lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad en lager dan de vereiste dekkingsgraad. Het fonds verkeert daarom ultimo 2016 in een dekkingstekort en een reservetekort. Het ingediende herstelplan gaat uit van een volledig herstel ultimo 2024. Vanaf dat moment moet het fonds voldoen aan de vereiste dekkingsgraad en is het uit de situatie van een tekort.

Doordat de beleidsdekkingsgraad kleiner is dan de vereiste dekkingsgraad is het fonds in tekort en heeft het fonds op 31 maart 2017 een herstelplan ingediend. Het ingediende herstelplan gaat uit van een volledig herstel ultimo 2024. Vanaf dat moment voldoet het pensioenfonds naar verwachting aan de vereiste dekkingsgraad en is het uit de situatie van een tekort.

2016**2015**

4.280

21.461

-11.767

-17.181

-7.487**4.280**

	2016	2015
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	311.284	287.353
<i>Mutaties</i>		
Wijziging rentecurve	32.073	-2.801
Benodigde interesttoevoeging	-192	479
Inkoop nieuwe aanspraken	12.125	12.111
Inkomende waardeoverdrachten	447	92
Uitgaande waardeoverdrachten	-847	-893
Vrijval excassokosten	-173	-195
Uitkeringen en afkopen	-5.782	-5.713
Actuarieel resultaat op sterfte	-1.722	-480
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	476	-67
Actuarieel resultaat op mutaties	-191	-65
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	721	-1.138
Afschaffing 3-maandsmiddeling DNB curve	0	14.134
Aanpassing UFR methodiek DNB curve	0	8.472
Incidentele mutatie (verlaging opslag wezenpensioen)	-924	0
Correctie(s) begin- en eindstand deelnemersbestand	1.531	-5
Stand per 31 december	348.826	311.284
[7] Voorziening arbeidsongeschiktheid ¹⁾	1.182	1.112
Totaal technische voorzieningen	350.008	312.396
De technische voorzieningen pensioenverplichtingen per 31 december zijn als volgt opgebouwd:		
Deelnemers	193.597	170.567
Gewezen deelnemers	56.882	48.691
Pensioengerechtigden	98.347	92.026
Voorziening arbeidsongeschiktheid	1.182	1.112
	350.008	312.396

1) In 2015 heeft het pensioenfonds besloten een voorziening voor Arbeidsongeschiktheid op te nemen. Hierbij is het herverzekeringscontract met Nationale-Nederlanden verwerkt in de balans, waarbij voor in de toekomst verwachte premievrijstellingen van nu als actief te boek staande deelnemers al worden meegenomen in de reserve. Het fonds houdt een Arbeidsongeschiktheidsvoorziening aan groot tweemaal de risicopremie arbeidsongeschiktheid op marktwaarde grondslagen om te voorzien in de verwachte premievrijstelling in de uitlooperperiode.

	2016	2015
[8] Kortlopende schulden		
Schulden met looptijd < 1 jaar		
Derivaten	5.757	7.866
Loonheffing en sociale lasten	114	112
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	49	44
Nationale-Nederlanden	2.084	428
	8.004	8.450
Schulden met looptijd >= 1 jaar		
Nationale-Nederlanden (technisch resultaat)	0	726
Nationale-Nederlanden (correctie op technisch resultaat)	0	564
	8.004	9.740
[9] Overlopende passiva		
Raming accountantskosten	35	30
Raming actuariskosten	69	67
	104	97
Totaal passiva	350.629	326.513

Gebeurtenissen na balansdatum

Op 1 januari 2017 is er door het fonds een herverzekeringsovereenkomst afgesloten bij Zwitserleven met betrekking tot de risico's arbeidsongeschiktheid en overlijden.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Rockwool, in dienst bij de werkgever, ontvangen geen vergoeding. Pensioengerechtigden ontvangen wel een vacatievergoeding. Deze vergoeding bedroeg in 2016 € 3 (2015: € 9).

Personeel

Gedurende het boekjaar 2016 had de stichting geen personeel in dienst.

Baten en lasten	2016	2015
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
[10] Directe beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	368	461
Aandelen	1.348	532
Obligaties en andere vastrentende waarden	2.414	3.590
Renteswaps	1.005	501
Overige beleggingen	6	44
Banken	-54	21
Verzekeringsmaatschappij	-8	-10
Overige directe opbrengsten	237	0
	5.316	5.139
[11] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Onroerende zaken	1.172	401
Aandelen	4.892	5.983
Obligaties en andere vastrentende waarden	7.608	-2.681
Renteswaps	3.876	-3.529
	17.548	174
[12] Kosten vermogensbeheer ¹⁾		
Bewaarloon	-73	-64
Beheerloon	-463	-510
Kosten beleggingsadviseur / overlay management	-167	-254
	-703	-828

1) De kosten vermogensbeheer worden hier niet verantwoord op basis van 'look-through'. Aan deze kosten vermogensbeheer liggen nota's ten grondslag welke rechtstreeks aan het pensioenfonds worden gefactureerd en sluiten derhalve niet aan met de kosten zoals genoemd in het bestuursverslag. Het verschil komt tot uitdrukking in de transactiekosten welke in de beleggingen zijn verdisconteerd.

Hiernaast volgt een specificatie van de kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie.

Kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie

Vastgoedbelegging

Aandelen

Vastrentende waarden

Derivaten

Overige beleggingen

Bewaarloon en bankkosten

Advieskosten vermogensbeheer

Kosten beleggingsadviseur

Totaal kosten vermogensbeheer

De kosten vermogensbeheer voor 2016 bedragen € 355,- (2015: € 419,-) per deelnemer. Hierbij is het aantal deelnemers gelijk aan het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden.

Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

[13] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Periodieke premies

Werknemersaandeel

Werkgeversaandeel

Inkoopsommen

De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen in totaal 32,6% (2015: 32,6%) van de premiegrondslag.

Hiervan komt 20,0% (2015: 20,0%) voor rekening van de werkgever en 12,6% (2015: 12,6%) voor rekening van de werknemers.

De kostendeekkende en feitelijke premies zijn als volgt:

Kostendeekkende premie (op basis van rentetermijnstructuur)

Feitelijke premie ²⁾

Gedempte kostendeekkende premie

	2016	2015
	-21	-11
	-117	-139
	-289	-360
	5	-254 ¹⁾
	-6	0
	-73	-64
	-35	0
	-167	0
	-703	-828
	22.161	4.485
	4.075	4.006
	6.469	6.360
	79	89
	10.623	10.455
	14.695	14.307
	10.623	10.455
	10.319	7.873

1) In boekjaar 2015 zijn de kosten van Montesquieu verantwoord onder derivaten, omdat zij ook het overlay management voor hun rekening namen.

De rol van Montesquieu, ná de transitie van alle beleggingen primo 2016 naar Nationale-Nederlanden Investment Partners, is die van beleggingsadviseur.

2) In deze premie is tevens de VPL regeling opgenomen.

	2016	2015
De rekenrente van de gedempte kostendeekkende premie bedraagt 4,5% en is als volgt samengesteld:		
Inkoop voorwaardelijke opbouw	7.857	5.882
Inkoop overgangsregeling VPL	461	508
Opslag in stand houden vereist vermogen	1.351	809
Opslag voor uitvoeringskosten	650	674
	10.319	7.873
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
Inkoop voorwaardelijke opbouw	11.452	11.248
Inkoop overgangsregeling VPL	623	863
Opslag in stand houden vereist vermogen	1.970	1.522
Opslag voor uitvoeringskosten	650	674
	14.695	14.307
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of premieopslagen.		
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	317	68
Overgedragen pensioenverplichtingen	-614	-649
	-297	-581
[15] Pensioenuitkeringen		
<i>Pensioenen:</i>		
Ouderdomspensioen	-4.420	-4.336
Partnerpensioen	-1.455	-1.159
Prepensioen	-34	-142
Wezenpensioen	-28	-24
Afkoopsommen	-14	-19
	-5.951	-5.680
[16] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	-37.542	-23.931

	2016	2015
[17] Mutatie voorziening arbeidsongeschiktheid	-70	-1.112
[18] Herverzekering		
Premies herverzekering	-6.217	-5.027
Uitkeringen herverzekering	6.217	5.027
	0	0
[19] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie Nationale-Nederlanden	-313	-427 ¹⁾
Overige administratiekosten	-182	-104
Accountantskosten ²⁾	-37	-40
Actuariskosten	-152	-154
Advieskosten	-31	-58
Raad van Toezicht	-33	-34
Bestuurskosten	-3	-9
Opleidingskosten	-23	0
De Nederlandsche Bank	-22	-17
Overige	-27	-27
	-823	-870

De kosten van het pensioenbeheer bedragen per deelnemer € 416,- (2015: € 441,-) waarbij het aantal deelnemers gelijk is aan de som van het aantal actieve deelnemers en de gepensioneerden.

Indien de totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten worden verdeeld over alle actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, bedragen de kosten van het pensioenbeheer in 2016 per persoon € 284,- (2015: € 301,-).

De daling van de kosten per deelnemer wordt met name veroorzaakt door een afname van de kosten die in het verslagjaar zijn gemaakt en een stijging van het aantal pensioengerechtigden.

1) Dit bedrag is inclusief implementatiekosten nieuw reglement 2015 ad. € 164.

2) Deze kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
Controle van de jaarrekening	-37	-32
Andere controlewerkzaamheden	0	-6
Andere niet-controlediensten	0	-2
	-37	-40

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

[20] Overige baten en lastenTeruggaaf dividendbelasting ¹⁾

Diversen

Technisch resultaat ²⁾

2016	2015
0	62
-12	68
144	-77
132	53
-11.767	-17.181

Saldo van baten en lasten**Actuariële analyse van het saldo**

Beleggingsopbrengsten

Ontwikkeling rentecurve

Wijzigingen rentecurve

Premies

Uitkeringen

Waardeoverdrachten

Resultaat kanssystemen

Incidentele mutaties

Overige mutaties technische voorzieningen

2016	2015 ³⁾
22.353	4.485
-32.073	-22.607
0	2.322
-2.102	-2.329
-169	34
103	220
1.155	612
394	0
-1.428	82
-11.767	-17.181

Resultaatbestemming (x € 1.000)

Conform de Statuten wordt het negatieve resultaat van € 11.767 onttrokken aan de algemene reserve.

1) Vanaf 2016 vallen de teruggaven dividendbelasting onder de directe beleggingsopbrengsten.

2) Met ingang van 2010 wordt elk jaar 40% van het cumulatieve resultaat ten laste van het resultaat geboekt. Elk jaar wordt door de herverzekeraar (Nationale-Nederlanden) een berekening gemaakt van het technisch resultaat dat uit hoofde van de winstdelingsafspraken voortvloeit. Wanneer de som van de jaarlijkse resultaten aan het einde van de vijfjarige afrekenperiode positief is, komt 60% van het resultaat ten gunste van het fonds en 40% ten gunste van de herverzekeraar. Op 31 december 2016 is het technische resultaat afgerekend. Er is wel sprake van uitloopekking. Deze neemt Nationale-Nederlanden voor haar rekening.

3) In verband met de overgang naar WTW hebben er beperkte verschuivingen plaatsgevonden tussen de resultaatbronnen.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het actuair rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2016 van 115,0% en 2015 van 117,2%.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	10.239	2,9	7.769	2,5
Aandelen en vastgoed risico (S2)	34.550	9,9	32.993	10,6
Valutarisico (S3)	10.791	3,1	17.542	5,6
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	15.927	4,6	19.112	6,1
Verzekeringstechnisch risico (S6)	10.581	3,0	9.870	3,2
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0,0	0	0,0
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	4.125	1,2	4.160	1,3
Diversificatie-effect	-33.574	-9,7	-37.678	-12,1
Vereist eigen vermogen	52.639	15,0	53.768	17,2
Aanwezige dekkingsgraad		97,9		101,4
Beleidsdekkingsgraad		95,8		102,9
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,2
Strategisch vereiste dekkingsgraad		115,0		117,2
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		115,3		118,3

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2016 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. Ultimo 2016 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 95,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van ultimo 2015 van 102,9%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 7,1%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

De aanpassing van de methodiek in de DNB curve de berekeningen van de Voorziening pensioenverplichtingen leidt tot een stijging van de Voorziening pensioenverplichtingen (in 2016: € 32,1 miljoen).

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief renteswaps) 20,0 (2015: 18,9)

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief renteswaps) 8,2 (2015: 10,1)

Duratie van de pensioenverplichtingen 20,3 (2015: 20,3)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	24.537		24.537	
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)	13.376		14.298	
Renterisico	11.161	3,2	10.239	2,9

Derivaten

Ter afdekking van het renterisico op de effectenportefeuille zijn renteswaps afgesloten. De post renteswaps bestaat uit de volgende transacties per 31 december 2016.

Tegenpartij	Vervaldatum	Type	Nominale waarde (€)	Waarde (€)
Deutsche Bank AG Frankfurt	15 december 2017	payer	-11.000.000	-39.662
Rabobank Nederland	15 december 2018	payer	-7.500.000	-60.123
ING Bank N.V.	15 december 2019	payer	-13.950.000	-174.815
ING Bank N.V.	15 december 2020	payer	-14.100.000	-238.110
Rabobank Nederland	15 december 2021	payer	-7.900.000	-161.423
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 december 2021	payer	-5.470.000	44.862
ING Bank N.V.	15 december 2022	payer	-14.500.000	-331.460
Rabobank Nederland	15 december 2024	payer	-10.000.000	-364.589
Rabobank Nederland	15 december 2027	payer	-7.000.000	-312.620
Deutsche Bank AG Frankfurt	15 december 2032	receiver	6.000.000	38.463
ING Bank N.V.	15 december 2035	receiver	6.000.000	2.865
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 september 2036	receiver	4.972.500	-420.611
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 december 2036	receiver	1.400.000	-106.519
Rabobank Nederland	15 december 2037	receiver	35.500.000	159.883
Rabobank Nederland	15 december 2040	receiver	42.800.000	991.437
Rabobank Nederland	15 december 2042	receiver	15.300.000	141.004
Rabobank Nederland	15 december 2045	receiver	2.950.000	15.489
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 september 2046	receiver	17.380.000	-2.257.072
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 december 2046	receiver	1.300.000	-149.730
Rabobank Nederland	21 december 2046	receiver	1.500.000	-14.304
Deutsche Bank AG Frankfurt	15 december 2052	receiver	800.000	17.714
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 september 2056	receiver	4.870.000	-794.977
Deutsche Bank AG Frankfurt	21 september 2066	receiver	1.800.000	-330.627
Totale waarde				-4.344.925

Het renterisico is afgedekt door middel van rentederivaten. De afloopdata variëren van 15 december 2017 tot 21 september 2066. Het resultaat bedraagt € 3,9 miljoen.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 72% van het renterisico af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 11.161 (3,2%) en voor het strategisch renterisico 10.239 (2,9%) ultimo 2016.

Aandelen en vastgoed risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed				
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	92.303	86,2	86.364	85,7
Opkomende markten (Emerging markets)	6.256	5,8	11.388	11,3
BRIC-landen	0	0,0	2.066	2,1
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	8.493	8,0	938	0,9
	107.052	100,0	100.756	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 36.653 (10,5%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 34.550 (9,9%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Het valutarisico wordt eventueel afgedekt in de beleggingsfondsen.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen naar valuta exclusief derivaten</i>				
Euro	211.085	61,2	229.092	71,6
Amerikaanse dollar	89.713	26,1	45.652	14,3
Australische dollar	7	0,0	1.500	0,5
Canadese dollar	7	0,0	2.493	0,8
Britse pound sterling	9.682	2,8	7.721	2,4
Hong Kong dollar	8	0,0	2.660	0,8
Japanse yen	14.707	4,3	6.103	1,9
Zuid-Koreaanse won	2	0,0	1.675	0,5
Singaporese dollar	2	0,0	316	0,1
Zuid-Afrikaanse rand	1	0,0	344	0,1
Zwitserse franc	5	0,0	4.050	1,3
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	19.115	5,6	13.448	4,2
Overig	11	0,0	5.121	1,5
	344.345	100,0	320.175	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 11.245 (3,2%) en voor het strategisch valuta risico 10.791 (3,1%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Van de totale beleggingen ad. € 333.022 wordt € 278.980 direct belegd in beleggingsfondsen. Het overige ad. € 54.042 wordt belegd in derivaten (€ -4.101), geldmarktfondsen (€ 4.810) en obligaties (€ 53.333), zijnde niet in beleggingsfondsen begrepen. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

De portefeuille Vastrentende waarden bevat ook rechtstreekse beleggingen waarbij het kredietrisico mede met behulp van de Standard & Poor's rating wordt gemonitord. Bij de balanspost Vastrentende waarden is een nadere toelichting opgenomen waaruit

de verdeling van de portefeuille blijkt. Het kredietrisico heeft alleen betrekking op vastrentende waarden. Ultimo 2016 bedroegen de vastrentende waarden exclusief lopende intrest € 225.261.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden per kredietrisico:</i>				
AAA	91.713	40,5	78.450	35,7
AA	40.366	17,8	35.852	16,3
A	26.321	11,6	24.687	11,3
BBB	44.855	19,8	53.051	24,2
Lager dan BBB	1.071	0,5	9.110	4,2
Cash / geen rating / beleggingsfondsen	14.629	6,5	5.759	2,6
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	7.332	3,3	12.510	5,7
	226.287	100,0	219.419	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	6.275	2,8	8.048	3,7
Resterende looptijd > 1 < 5 jaar	57.991	25,6	50.634	23,1
Resterende looptijd >= 5 jaar	162.021	71,6	148.227	67,6
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	0	0,0	12.510	5,6
	226.287	100,0	219.419	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 13.912 (4,0%) en voor het strategisch kredietrisico van 15.927 (4,6%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 10.581 (3,0%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 10.581 (3,0%).

Liquiditeitsrisico

Het fonds loopt het risico dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen. Ten behoeve van risicomanagement dient het fonds rekening te houden met liquiditeitsrisico, wat kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaard-model is de gevoeligheid van het vereist eigen vermogen voor het liquiditeitsrisico gelijkgesteld aan 0%. Dit gaat voor het fonds op daar de liquiditeitspositie goed is vanwege het feit dat:

- De inkomende premies zijn ruim hoger dan de uitkeringen;
- Het grootste deel van de beleggingen liquide is, wat inhoudt dat deze op zeer korte termijn kunnen worden verkocht tegen liquiditeiten.

Slechts een deel van de vastgoedportefeuille waarin het fonds belegt, betreft een gesloten fonds dat niet snel liquide gemaakt kan worden. Dit fonds wordt in gedeeltes verkocht en zal begin 2018 gesloten worden.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Vastgoed				
<i>Verdeling vastgoed per sector:</i>				
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	8.963	56,0	0	0,0
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	7.056	44,0	15.662	100,0
	16.019	100,0	15.662	100,0
<i>Verdeling vastgoed per regio:</i>				
Europa	7.056	44,0	13.475	86,0
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	8.963	56,0	0	0,0
Noord-Amerika	0	0,0	1.316	8,4
Midden- en Zuid-Amerika	0	0,0	74	0,5
Azië	0	0,0	692	4,4
BRIC-landen	0	0,0	105	0,7
	16.019	100,0	15.662	100,0
Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken				
CBRE Eurosis Fund	4.732	29,5	6.838	43,7
iShares Developed Markets Property Yield UCITS ETF	11.287	70,5	8.824	56,3

	2016		2015	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Verdeling aandelen per regio:</i>				
Europa	22.137	24,3	20.926	25,3
Midden Oosten / Afrika	0	0,0	883	1,1
Noord-Amerika	55.862	61,4	46.140	55,7
Midden- en Zuid-Amerika	0	0,0	581	0,7
Azië	14.437	15,9	9.924	12,0
Oceanië	0	0,0	1.342	1,6
BRIC-landen	5.689	6,2	2.066	2,5
Overig	434	0,5	0	0,0
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-7.526	-8,3	938	1,1
	91.033	100,0	82.800	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	19.979	21,9	15.231	18,4
Informatietechnologie	15.663	17,2	10.800	13,0
Industriële ondernemingen	9.577	10,5	8.564	10,3
Niet-cyclische consumentengoederen	8.332	9,2	10.461	12,6
Cyclische consumentengoederen	10.910	12,0	8.327	10,1
Farmacie	11.942	13,1	10.168	12,3
Energie	5.710	6,3	4.473	5,4
Nutsbedrijven	4.112	4,5	3.305	4,0
Telecommunicatie	3.871	4,3	2.131	2,6
Basisindustrieën	4.502	4,9	4.036	4,9
Andere sectoren	3.961	4,4	4.366	5,3
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	-7.526	-8,3	938	1,1
	91.033	100,0	82.800	100,0
De indeling naar categorie en regio is gebaseerd op de beschikbare informatie van de beheerder van de beleggingsfondsen waarin rechtstreeks dan wel middellijk wordt geparticipeerd.				
Grote posten: zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in zakelijke waarden.				
ING (L) Institutional Global Enhanced	32.798	36,0	30.060	35,3
ING Emerging Markets Equity Basis Fonds	6.105	6,7	5.584	6,6
ING Global Equity Basis Fonds	52.131	57,3	49.450	58,1

	2016		2015	
	€	%	€	%
Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:				
Duitse staat	31.005	13,7	31.625	14,4
ING Fixed Income All Grade Basis Fonds	16.389	7,2	16.307	7,4
ING Fixed Income Basis Fonds	155.539	68,7	151.138	68,9
Grote posten: overige beleggingen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen:				
Overige beleggingen				
Rabobank (liquide middelen en renteswaps)	9.183	65,6	-2.389	100,0
Geldmarktfondsen	4.810	34,4	0	0,0
	13.993	100,0	-2.389	100,0

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. In het VEV rapport dat in 2011 door SZW naar buiten is gebracht wordt het actief beheer risico op hoofdlijnen beschreven. Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 1,2% binnen een jaar kan optreden. Het risicoscenario in het standaardmodel geldt in eerste instantie alleen voor het aandelenrisico (beursgenoteerd). De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error. De tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat de beleggingsportefeuille dusdanig wordt begrensd dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark af kan wijken. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 4.482 (1,3%) en voor het strategisch actief beheer risico van 4.125 (1,2%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille 4,4% bedraagt.

Indirect zijn er beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in aangesloten ondernemingen.

Vastgesteld te Roermond, 19 juni 2017

Het bestuur

Mevr. H. Peters
(voorzitter)

Dhr. J. van der Meulen

Dhr. G. Monsieur

Overige gegevens

Financiering

De financiering is vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst met de werkgever ROCKWOOL B.V. In het verslagjaar bedroeg de pensioenpremie 32,6% van de premiegrondslag.

Herverzekering

Het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden was in het verleden verzekerd bij Nationale Nederlanden. Voor arbeidsongeschiktheid is er nog een uitlooprisico van 2 jaar verzekerd bij Nationale Nederlanden. Vanaf 2017 is het risico van arbeidsongeschiktheid en overlijden verzekerd bij Zwitserleven.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.168.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 78.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikelen 131, 132 en 133.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor 2 achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Rockwool is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 19 juni 2017

Ernst & Young Actuarissen B.V.

drs. C.D. Snoeks AAG

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Rockwool

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Rockwool op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds Rockwool te Roermond ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- de staat van baten en lasten over 2016; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Rockwool zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (VIO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening en voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Groningen, 19 juni 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door

drs. H.D.M. Plomp RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds Rockwool

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlage

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. De ABTN (ook wel bedrijfsplan genoemd) gaat nader in op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling, de financiële opzet waaronder grondslagen, het beleidskader (premie-, toeslag- en beleggingsbeleid) en de sturingsmiddelen, de hoofdlijnen van het interne risicobeheersingssysteem alsmede de hoofdlijnen van de uitvoeringsovereenkomst.

Actuariële grondslagen

Dit zijn de veronderstellingen die de actuaris gebruikt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen en de pensioenpremie. Deze veronderstellingen hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de kansstelsels en de kostenopslagen.

Actuaris

Een actuaris combineert economische en wiskundige technieken ten behoeve van de vaststelling van de benodigde koopsommen of premies en de verplichtingen van het fonds (vaststelling voorziening pensioenverplichtingen). Tevens verricht de actuaris risicoanalyses en studies met betrekking tot het afstemmen van verplichtingen en beleggingen.

Asset Liability Management-studie (ALM-studie)

Deze studie geeft inzicht in de toekomstige ontwikkelingen van een pensioenfonds en biedt een pensioenfondsbestuur de mogelijkheid diverse beleidsvariabelen (zoals beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid) in hun onderlinge samenhang te evalueren.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan dat toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector. De AFM is toezichthouder op de pensioenfondsen voor zover het gaat om het effectentypisch gedragstoezicht.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zoveel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen.

Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals zakelijke en vastrentende waarden.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde (DNB) dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Beleidsregel Uitbesteding Pensioenfondsen

Voorschriften van De Nederlandsche Bank met betrekking tot de uitbesteding van activiteiten door de pensioenfondsen.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Code pensioenfondsen

Deze Code, opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur, die de Stichting van de Arbeid in 2005 heeft gepubliceerd. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving. Daarnaast geven de aanbevelingen, convenanten en Codes van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid richting aan de governance: wat houdt goed bestuur van pensioenfondsen in en hoe houden betrokkenen daar toezicht op.

Collateral

In onderpand gegeven zekerheden ter dekking van aangegane marginverplichtingen –dit betreft de verplichting van beleggers om een waarborgsom in geld of dekking in de vorm van effecten te storten bij hun bank of commissionair bij het schrijven van opties of andere afgeleide producten– welke voortkomen uit hoofde van de aangegane derivatenpositie(s).

Commodity

Beleggingsklasse die betrekking heeft op grondstoffen.

Contante waarde

De waarde die op dit moment aanwezig moet zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, toekomstige pensioenbetalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het fonds. De dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen (het vermogen) van het fonds aan de ene kant en de waarde van de huidige en toekomstige pensioenuitkeringen (de verplichtingen) van het fonds aan de andere kant. Zijn er evenveel bezittingen als verplichtingen, dan is de dekkingsgraad 100%. Het fonds kent twee verschillende dekkingsgraden: de marktwaarde dekkingsgraad en de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad (ook wel FTK-dekkingsgraad genoemd). De DNB-dekkingsgraad is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve (met ingang van 30 september 2012 de UFR-curve en drie-maands-middeling en tussen 31 december 2011 en 30 september 2012 een drie-maands-gemiddelde rentecurve). De marktwaarde-dekkingsgraad wordt gebruikt in het beleidskader van het fonds en wordt vastgesteld op basis van de marktrente. Tot 31 december 2011 was deze dekkingsgraad gelijk aan de DNB-dekkingsgraad. Vanaf 1-1-2015 is in het kader van het nFTK nog een derde dekkingsgraad "de beleidsdekkingsgraad" vastgesteld.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere de navolging van de Pensioenwet bewaakt.

Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijv. een aandeel), een referentieprijs of een index (bijv. de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn opties, futures contracten en forward contracten. Ook valutatermijncontracten worden als derivaten aangemerkt.

DNB dekkingsgraad

Dit is de aan DNB gerapporteerde dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de door DNB voorgeschreven rentecurve (met ingang van 30 september 2012 de UFR-curve en drie-maands-middeling en tussen 31 december 2011 en 30 september 2012 een drie-maands-gemiddelde rentecurve).

Doorsneepremie

De premie die voor de deelnemers uniform is vastgesteld zonder rekening te houden met individuele verschillen in leeftijd, burgerlijke staat of geslacht.

Duration

Aanduiding van de koersgevoeligheid van vastrentende waarden als gevolg van veranderingen in de rentestand.

Duration-mismatch

Dit is het verschil in duration tussen de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

Effectentypisch gedragtoezicht

Gedragtoezicht dat vooral betrekking heeft op de gedragingen van verantwoordelijke directies en besturen van financiële instellingen, zoals de naleving van gedragscodes, corporate governance e.d. Het gedragtoezicht wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten. Een ander onderwerp van aandacht van het gedragtoezicht is de consumentenbescherming. Effectentypisch gedragtoezicht onderscheidt zich van prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door De Nederlandsche Bank.

Emerging Markets

Opkomende markten.

Enhanced Index-fonds

Fonds dat verbeterde indexering pogingen doet om bescheiden extra rendement te genereren ten opzichte van indexfondsen door geringe afwijkingen te nemen ten opzichte van de onderliggende index.

Financieel Toetsingskader (FTK)

Benaming van het nieuwe toezichtregime dat vanaf 1 januari 2007 van toepassing is op de financiële positie en het financiële beleid van pensioenfondsen. Het Financieel Toetsingskader (FTK) heeft de Actuariële Principes Pensioenfondsen (APP) vervangen. Het FTK is opgenomen in de op 1-1-2007 in werking getreden Pensioenwet.

Op 1-1-2015 is een nieuw Financieel Toetsingskader in werking getreden.

Forward curve

Geeft de toekomstige renteniveaus weer zoals die berekend kunnen worden op basis van de huidige curve.

Franchise

Het deel van het pensioengevend salaris dat voor de pensioenberekening buiten beschouwing wordt gelaten. Dit deel wordt geacht door de AOW-uitkering voldoende van pensioen te worden voorzien.

Gedragscode

De gedragscode bevat voorschriften voor bestuurders en eventuele medewerkers van het pensioenfonds ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige, vertrouwelijk informatie. Deze informatie betreft voor een belangrijk deel de beleggingstransacties namens het fonds.

Haalbaarheidstoets

Toets die in het nFTK jaarlijks moet worden uitgevoerd. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen (onder meerdere scenario's).

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van (extra hoge) risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdens- en invaliditeitsrisico's (risicoherverzekering).

Indexatie

Een nadere toelichting is opgenomen in het begrip "toeslag".

ISAE 3402-rapportage

Een ISAE 3402-rapportage is een audit, uitgevoerd door een auditor naar de opzet, het bestaan en de werking van interne controlemaatregelen bij een uitvoeringsorganisatie. Een ISAE 3402-rapportage kan de uitbestedende partij en de onafhankelijke accountants helpen meer zekerheid te verkrijgen met betrekking tot de effectiviteit van de controlemaatregelen van de uitvoeringsorganisatie. De ISAE 3402-rapportage omvat alle processen die de financiële jaarrekening van een pensioenfonds raken.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Langlevenrisico

Het risico dat het fonds loopt dat een verzekerde persoon langer leeft dan op basis van de gehanteerde overlevingstafel wordt verwacht.

Marktwaarde

Waarde van een beleggingsobject als het op dat moment verkocht zou worden.

Marktwaarde dekkingsgraad

Dit is de dekkingsgraad waarbij de verplichtingen van het fonds zijn vastgesteld op basis van de marktrente. Deze marktwaardedekkinggraad wordt gehanteerd voor beleidsbeslissingen (zoals premievaststelling en toeslagverlening).

Middelloodsysteem

Pensioensysteem waarbij aan het einde van de deelneming toe te kennen pensioen is gerelateerd aan de gemiddelde pensioengrondslag over de gehele periode van deelneming aan de pensioenregeling.

Nabestaandenpensioen

Verzamelnaam voor weduwe-, weduwnaars- en partnerpensioen, en vaak ook voor wezenpensioen.

nFTK

Nieuw Financieel Toetsingskader. Zie Financieel Toetsingskader.

Ouderdomspensioen

Pensioen, bestemd voor de financiële verzorging van de gerechtigde, nadat deze de in de pensioenregeling omschreven pensioenleeftijd heeft bereikt.

Overlevingstafel

Statistisch overzicht met betrekking tot onder meer sterftetekans per leeftijd van een groep personen, zoals bijvoorbeeld alle mannen in de bevolking van Nederland. Overlevingstafels kunnen worden vastgesteld door het Actuarieel Genootschap (AG) of het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Een voorbeeld van een overlevingstafel is de tafel Gehele Bevolking Mannen (GBM), respectievelijk Gehele Bevolking Vrouwen (GBV) in Nederland over de waarnemingsperiode 2000-2005. Deze tafels (GBM en GBV 2000-2005) zijn door het AG vastgesteld en worden dan ook aangeduid als de AG-tafels.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Partnerpensioen

Pensioen dat wordt uitgekeerd aan de (huwelijks) partner en eventuele ex-partner na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

Pensioenaanspraak

Het recht op een nog niet ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

Pensioenfederatie

Organisatie die de gemeenschappelijke belangen behartigt van aangesloten Nederlandse pensioenfondsen. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de koepels voor ondernemingspensioenfondsen (OPF), beroepspensioenfondsen (UvB) en bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Dit is het voor het pensioen meetellende salaris (inclusief ploegentoeslag) minus de franchise.

Pensioenovereenkomst

De arbeidsvoorwaardelijke afspraken tussen de werkgevers(organisaties) en de werknemers(organisaties) welke betrekking hebben op pensioen. De pensioenovereenkomst is onderdeel van de arbeidsovereenkomst.

Pensioenrecht

Het recht op een ingegaan pensioen, uitgezonderd de overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.

Pensioenregister

Een register dat het burgers mogelijk maakt om via één ingang een totaaloverzicht te krijgen van alle bij pensioenfondsen en pensioenverzekeraars in collectieve regelingen opgebouwde pensioenaanspraken alsmede de AOW-uitkering. Het register laat

bovendien zien waar het pensioen is opgebouwd en waar de burger terecht kan voor meer informatie. Het pensioenregister is op 6 januari 2011 in werking getreden.

Pensioenresultaat

De maat van koopkrachtbehoud van de nu opgebouwde pensioenen.

Pensioenwet

De wet die vanaf 1 januari 2007 de voormalige Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) vervangt.

Pension Fund Governance

De manier waarop het pensioenfonds is georganiseerd (structuur) en de verantwoordelijkheden worden uitgevoerd (processen). In het kader van Pension Fund Governance heeft eerst de Stichting voor Ondernemingspensioenfonds en later de Stichting van de Arbeid aanbevelingen gedaan voor goed pensioenfondsbestuur. Deze waarborging voor goed bestuur (principes voor goed pensioenfondsbestuur en vanaf 1-1-2014 de Code Pensioenfonds) is verankerd in de op 1 januari 2007 in werking getreden Pensioenwet.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en partner- en wezenpensioen.

Principes voor goed pensioenfondsbestuur

Aanbevelingen van de Stichting van de Arbeid voor de besturen van pensioenfonds om te komen tot goed pensioenfondsbestuur. De principes voor goed pensioenfondsbestuur zijn verankerd in de Pensioenwet en hebben betrekking op de onderdelen: zorgvuldig bestuur, transparantie, openheid en communicatie, deskundigheid en functioneren van het bestuur, verantwoording alsmede intern toezicht. Deze Principes zijn vanaf 1 januari 2014 vervangen door de Code Pensioenfonds.

Prognosetafel

Een overlevingstafel die gebruikt wordt in de actuariële praktijk, of voor de vaststelling van de technische voorziening, waarbij modelmatig rekening gehouden is met de verwachte toekomstige verbetering van de levensverwachting.

Prudentieel toezicht

Bedrijfseconomisch toezicht dat zich met name richt op de handhaving c.q. waarborging van de financiële soliditeit van het pensioenfonds. Dit type toezicht berust bij De Nederlandsche Bank. Prudentieel toezicht onderscheidt zich van effectentypisch gedragstoezicht dat wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten.

Real Estate

Onroerend goed.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde vermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden (voorziening pensioenverplichtingen) wordt uitgegaan. In het Financieel Toetsingskader wordt de rekenrente bepaald op basis van de rentetermijnstructuur (marktwaarde).

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Als iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, eist hij normaliter een hogere vergoeding dan bij een lening over een korte termijn.

Risicobudget

Het risicobudget (ook wel tracking error genoemd) is een statistische maatstaf (standaard deviatie) voor het toegestane risico in de beleggingsportefeuille als geheel. Indien het risicobudget gelijk is aan 7 en het verwachte rendement is 5, dan is er een redelijk grote kans (67%) dat het te realiseren rendement tussen -2 ($5 - 7$) en 12 ($5 + 7$) ligt. Per beleggingscategorie worden tracking errors vastgesteld die de verwachte spreiding van de rendementen voor die categorie aangeven. De gewogen som van deze tracking errors moet gelijk zijn aan het totaal risicobudget.

Risicobudgettering

Risicobudgettering is het vaststellen van de wijze waarop het vastgestelde risico budget zo efficiënt mogelijk over de verschillende beleggingscategorieën en vermogensbeheer kan worden verdeeld.

Risicoherverzekering

Het herverzekeren door een pensioenfonds van bepaalde risico's die dat pensioenfonds niet zelf op een verantwoorde wijze kan dekken. Hierbij gaat het vooral om risico's die betrekking hebben op overlijden en arbeidsongeschiktheid. Zie ook: herverzekering.

Security lending

Security lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

Service Level Agreement (SLA)

Beschrijving van overeengekomen dienstverlening tussen partijen bij uitbesteding van bedrijfsprocessen, inclusief de rechten en plichten van partijen ten aanzien van het overeengekomen kwaliteitsniveau van de te leveren diensten en/of producten.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Zie ook het begrip dekkingsgraad.

Swaprente

Het tarief waartegen op de geld- en kapitaalmarkt leningen met verschillende looptijden worden geruild.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioenuitkering of aanspraak op pensioen, gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven toeslagregeling.

De toeslagregeling van Stichting Pensioenfonds Rockwool is voorwaardelijk. Dit betekent dat het bestuur jaarlijks een besluit neemt of de financiële middelen van het fonds toereikend zijn om per 1 januari van enig jaar wel of geen of slechts een gedeeltelijke toeslag te verlenen.

Total return

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

Tracking error

Risico maatstaf die weergeeft hoe groot de kans is dat het rendement afwijkt van de benchmark. De tracking error is gelijk aan de standaarddeviatie van deze afwijkingen. Een hoge tracking error betekent veel kans op een rendement ver onder of boven de benchmark.

Uitkeringsovereenkomst

Een uitkeringsovereenkomst is een overeenkomst inzake een vastgestelde pensioenuitkering. Op grond van de Pensioenwet is dit een van de drie toegelaten pensioensystemen.

Uittredingsregelingen

Verzamelnaam voor regelingen voor vervroegde uittreding, zoals VUT-, VRIP en andere voortijdige vertrekregelingen.

Uitvoeringsovereenkomst

Overeenkomst tussen de werkgever en het pensioenfonds omtrent de uitvoering en financiering van de pensioenovereenkomst. In de uitvoeringsovereenkomst is onder meer vastgelegd: de wijze waarop en de termijnen waarin de verschuldigde premie moet worden voldaan, de uitgangspunten en procedures met betrekking tot de besluitvorming over vermogenstekorten en vermogenoverschotten dan wel winstdeling, de voorwaarden waaronder toeslagverlening plaatsvindt, de procedures bij het niet nakomen van de premiebetalingsverplichting door de werkgever; en de wijze waarop de premie wordt vastgesteld en het Betalingsvoorbewijs van de werkgever.

Uniform pensioenoverzicht (UPO)

Het format van het pensioenoverzicht waarin de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid eenduidig wordt gepresenteerd. De bedoeling is dat alle pensioenuitvoerders hetzelfde format hanteren waardoor de pensioenoverzichten eenvoudig naast elkaar te leggen zijn en de (gewezen) deelnemers de bedragen uit de verschillende pensioenoverzichten bij elkaar op kunnen tellen en een duidelijk beeld van de financiële situatie bij pensionering krijgen.

Valutarisico

Het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen.

Valutatermijncontracten

Dit is een contract voor het afdekken van valutarisico. In dit contract wordt vooraf afgesproken tegen welke prijs en op welke datum de valutapositities worden verrekend.

Vastrentende waarden

Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing, zoals obligaties. Andere vormen van vastrentende waarden zijn onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Verantwoordingsorgaan

Orgaan waaraan het bestuur van het pensioenfonds jaarlijks verantwoording moet afleggen. In dit orgaan zijn de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) vertegenwoordigd.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

Voorziening pensioenverplichtingen

Dit is de, met inachtneming van de actuariële grondslagen (rekenrente, kansstelsels en kostenopslagen), vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde (contante waarde) van de opgebouwde pensioenen aangeeft.

Waardeoverdracht

Het overdragen van de contante waarde van de verkregen aanspraken door het pensioenfonds van de oude werkgever aan het pensioenfonds van de nieuwe werkgever, waarvoor de deelnemer in de nieuwe pensioenregeling extra deelnemersjaren verkrijgt (in eindloonregelingen) dan wel extra pensioenaanspraken krijgt toegekend (in middelloonregelingen).

Wezenpensioen

Een tijdelijke uitkering die wordt uitgekeerd aan de kinderen (tot een bepaalde leeftijd) na het overlijden van de (aspirant) deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde.

Wortelformule

Maakt onderdeel uit van het standaardmodel waarop het vereist eigen vermogen van het fonds wordt bepaald.

Zakelijke waarden

Aandelen en onroerende zaken. Onder onroerende zaken wordt verstaan beleggingen in onroerend goed, zoals kantoren, winkels en woningen. Deze kunnen zowel op directe wijze geschieden als op indirecte wijze door belegging in op dat terrein gespecialiseerde al dan niet beursgenoteerde beleggingsfondsen.